

गुनासोको सेच संयन्त्र

एसजी/इ/२०२१/१०

एचजी/इ/२०२१/११

नेपाल तनहुँ डिबिजुली आयोजना

विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

वि.सं. २०८१ भदौ १० गते

(२६ अगष्ट २०२४)

एसजी/इ/२०२१/१०

एचजी/इ/२०२१/११

नेपाल तनहुँ डिबिजुली आयोजना

विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

गुनासो गोप्य : माले

बाहिरी याहाच

गुनासो जाट्चको हटा होसकुड सल्लाहाकार

तनहुँ हाइड्रोपावर लिमिटेड

एशियन विकास बैंक

लहोभिद्री याहाच^१

इनिस्पेक्टर जनरलन

इआईबी सेवाकठ सम्बन्धितको

दाबी मिडास (डिस्कलेमर)

इसे रिपोर्टआड याहाच बिसयबस्तुको इआईबी समुहओं गुनासो सेच संयन्त्रए वि.सं. २०८१ जेष्ठ १४ गते (२७ मे २०२४) सम्म डिन्हच सुचनाओं मिठापआ ले । हटै, अनुसुची २ ओं सुचनाको वि.सं. २०८१ जेष्ठ २२ गते (४ जुन, २०२४) सम्मओं सुचनाको ले ।

इसे रिपोर्ट अँग्रेजी, नेपाली हटै मगर ढुटआड याहाचिस्म ले । इसे रिपोर्ट ढुटओं कारणए कुसै ड फरक परिसा डेहा, अँग्रेजी ढुटआड लेच भर्सनके मान्यता याहाचिस्ले ।

---

^१ चाक्च कुरा, गुनासो सेच संयन्त्रए जोहो (व्यवस्थापन) समितिके इसे विवाद (जन) खाटाक्च रिपोर्टओं बारेयाड सढालख न रिपोर्ट याहाम मुले ।

इआईबी समुहओं गुनासो सेच संयन्त्रओं बारेयाड

इआईबी समुहओं गुनासो सेच संयन्त्र काट सार्वजनिक जवाफदेहिताओं औजार आले, इचै युरोपियन लगानी बैंक (इआईबी)ए जाट्च निट्यानकोईड, जाट्च उपटाको या वास्ता माजाट्च कारने (काजुस)जनताकुड सदस्याको प्रभावित छाना या प्रभावित छान्च महसुस छाना डेहा होस कुराको इचै सामाढान जाट्के प्रयास जाट्ले । इसै गुनासो सेच संयन्त्रओं मुख्य उद्देश्य डेच गुनासोको जाट्के वा गुनासोको सेटाक्च लोयाट(अधिकार)के सुनिश्चित जाट्के आले । गुनासो सेच संयन्त्रए इआईबीओं नीतिको हटा प्रक्रियाको पालना छान्च माछान्च अनुन्ढान जाट्के अभिपेरना मात्रै माहाले, इचै गुनासो जाट्चकोईसोट्च समस्याको सामाधान जाट्के, हटै विसेस जाट्म कठा खाट्म विवाद खाटाक्चइड समस्याको सामाढान जाट्के घनिड आले ।

वातावरण हटा सामाजिक प्रभावकुड बारेयाड लेच गुनासोको दर्ता जाट्के, गुनासो सेच संयन्त्रए शुरुवाती मुल्याङ्कनओं चरनइड सुरु जाट्ले । इसे चरनाड, गुनासो सेच संयन्त्रए इसे अघेर आल्हके गुनासो जाट्चकोई नीति अनुपाल छान्च माछान्च पुनरावलोकन प्रक्रिया अघेर आल्हके जाक्ले, या कठा खाट विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रिया जाक्ले होचे निट्यान जाट्च उपटाको जाट्के परिस्ले । विवाद खाटाक्च उपटाओं न्हुनीडओं उद्देश्य डेच (१) सेहच हटा साभा वारहाक (बुभाई) खास्के हटै सेहेच परिणाम लाके, (२) विवादओं पक्षको मिध्याड विश्वासओं वातावरणओं तह ल्होडाकेक्के, हटै (३) पट्टकोई सहमत छान्चके ह्योक्च साभा सामाढान चिन्डीम पाके ।

यदि विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रिया पुरा सहमा माछान्च डुम्हा डेहा, होसे प्रक्रिया बन्द छान्ने हटा नीति अनुपालनओं पुनरावलोकन जाट्के सिफारिस जाटले या इआईबी समुहको विसेस उपटाको डुट्के परिस्ले डेम सिफारिस जाट्ले ।

गुनासो जाट्चकोई इआईबीए याहाच जुवाफकठा सन्तुष्ट छान्चके माह्योका डेहा होसकुड मासेहेच प्रसासन जाट्म प्रभाव छान्च गुनासो इआईबीओं विरुद्धआड युरोपियन अखितयार दुरुपयोग आयोग (अब्दुसम्यान)आ याहाके डिन्हे^२ ।

गुनासो सेच संयन्त्रओं बारेयाड ढलिड सूचनाको वारहके म्हाकाडओं वेवसाइट डोस्नी:

<https://www.eib.org/en/about/accountability/complaints/index.htm>.

^२ इलाड ले: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/home>. ढलिड सूचनाको वारहके म्हाकाडओं डोस्नी: [EIB Group Complaints Mechanism policy dated November 2018](#), दफा ४.५ ।

विषय सूची

कार्यकारी सारांस.....	१
१. आयोजना.....	३
२ गुनासो जाटूचको.....	३
३. सुरुओं मुल्याङ्कन.....	५
४. विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाको.....	८
५. विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाओं उपलब्दी हटा आखिरी.....	८
६. अघेरओं लाम.....	१२

डाक (शब्द) सुची

एडीबी (ADB)	एशियन विकास बैंक
सिईएमएसओजे (CEMSOJ)	सामाजिक शसक्तिकरण तथा सामाजिक न्याय सञ्जाल
इआईबी (EIB)	युरोपियन लगानी बैंक
आईएनडब्लुओएलएजी (INWOLAG)	आदिवासी महिला कानुनी सचेतना समुह
एलसिएफ (LCF)	स्थानीय परामर्शदाता मञ्च
एमडब्लु (MW)	मेघावाट
एनईए (NEA)	नेपाल विद्युत प्राधिकरण
आयोजना (Prject)	नेपाल तनहुँ डिबिजुली आयोजना
प्रबर्द्धक (Promoter)	तनहुँ हाइड्रोपावर लिमिटेड
टिएचएल (THL)	तनहुँ हाइड्रोपावर लिमिटेड

कार्यकारी सारांस

इआईबी समुहओं गुनासो सेच संयन्त्रओं प्रक्रियाओं दफा २.५.७ के डुट्म खास्च इसे विवाद (जन) खाटाक्च रिपोर्टओं उद्देश्य डेच गुनासो जाट्चको हटै तनहुँ हाइड्रोपावर लिमिटेड (विवादओं पक्षको), इआईबी हटा अरु रुची लाच जनताकोके विवाद खाटाक्च उपटाओं परिणामको हि छाना डेम सुचना याहाके आले । इसे रिपोर्टए इआईबी समुहओं गुनासो सेच संयन्त्रए डिन्ट्च गुनासोकुड हटै इचै जाट्च उपटाको बारेयाड टुन्ट्च व्याख्या जाट्ले ।

इसे रिपोर्ट जुन २०२१ आड डिन्ट्च तनहुँ हाइड्रोपावर आयोजना (आयोजना)कठा सम्बन्धित लेच न्हीस गुनासोको कठा सरोकार लेच ले । तनहुँ डिबिजुली आयोजना(आयोजना)आड डिबिजुली खास्के योजना (डिए ठाक्मा छान्च रह हटै मिघ्याओ लुड/बफर जोन लुडको) सञ्चालन जाट्के योजना समावेस ले हटा इसके राष्ट्रिय प्रसारणओं ग्रिडआड चाक्के आले । इस आयोजना काठमाडौँइड लकभग (करीब) १५० किलोमिटर किमफेन (पश्चिम) तनहुँओ दमौली खेरेप सेती नदीआड परिस्ले । इआईबीए युरो ६२.३ मिलियन रकम आर्थिक डुस्म ले र इसे मिटालु काजुस(उपटा) सिभिल उपटा कठा सरोकार डाले । इसे आयोजनाआड एसियन विकास बैंक कठा इआईबी सह-फाइन्सर आले ।

गुनासो दर्ता नं. एसजी/इ/२०२१/१० लेच दलितको हटा एसजी/इ/२०२१/११ दता नं. लेच मगर लाङ्घालीको न्हीसान गुनासो जाट्च समुहको जोखिमयुक्त समुहआड परिस्ले,

गुनासो जाट्चकुड सरोकार इट याहामले :

- १) सहभागिता हटा सुचनाओं अभाव
- २) माओल्मोटोको(अप्रयाप्त) वातावरण हटा सामाजिक लेखाजोखा
- ३) मुआब्जा/क्षतिपुर्तीओं अभाव
- ४) गुनासो सम्बोढन जाट्च संयन्त्रको माओल्च
- ५) आदिबासी भर्मीओं लोयाट(अधिकार)को हटा दलितकुड जोखिमयुक्त अवस्था आड सेहेमकठा बिचार माजाट्च

वि.सं २०७८ बैसाखआड सुरुओं मुल्याङ्क रिपोर्टआड चाक्चीस्च (परिशिष्ट) जारी जाट्म लेया^३ । गुनासो सेच संयन्त्रए विवाद खाटाक्च प्रक्रियाके चित्रण जाट्नाड सोम नम्बरओं फरमान (आरोप/गुनासो)को हुप्के परिस्ले; विसेस जाट्म पिहिन डिबिजुली आयोजनाए खास्के डिए ठाक्म रह/तलाउ खास्च ठगाना परिस्च जाट्म ऐलानी जग्गा (दर्ता माछान्च जग्गा) हटा लाङ्घालीकोई केट्म मुच जग्गाकुड मुआब्जा माडिन्ट्च कुरा ले । बाँकी रहिस्च फरमान (आरोप/गुनासो)को १, २ ४ हटै ५ नम्बरओं कुराको एडीबीओं आयोजना टिम हटा तनहुँ डिबिजुली लिमिटेड (प्रोमोटर)कठा छान्च सहमतीओं सुचीकोई सम्बोधन जाट् परिक्ल्पना जाट्चीस्मले, इसे कुराड आयोजनाओं मिघ्याओं लुड (बफर जोन क्षेत्र) लुड चाक्च मुल्याङ्कन हटै सर्भेक्षण (जो टेमाडओं रिहच परिशिष्टओं समआड परिभाषित जाट्च प्रक्रियाड लेया) हटै सांस्कृतिक प्रभाव अध्ययन

^३ [Addendum to the Initial Assessment Report, May 2022.](#)

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

(इसे पट्ट प्रमोटर/टिएचएलए जाटाक्के परिस्च कुरा आले) जाट्के (सन् २०२२ओं उपटाकों) । इसे मिडाइए/प्रक्रियाए उपटाको डोहोरइस्चकोके घटइट्ले डेच आशा डामलेया । सुरुओं मुल्याइकन रिपोर्टआड चाक्चीस्च (परिशिष्ट)रिपोर्टआड याहानाड/प्रस्ताव जाट्नाड लख विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाआड पक्षको सहभागी छान्हके डेम सहमती याहामलेया । हटै तयारी भोरोक (बैठक), क्षमता अभिवृद्धि उपटाको हटा कठा भोरोम मुम जाट्च भोरोककोआड सहभागी छान्हमलेया, जुन पक्षकोई सहमती जाट्च कुराको बैठक पुस्तीकाड रिक्मले । विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाइड सम्बोदन छान्हच विषयवस्तुको – परिशिष्टआड डाच दायराभित्री – पहिलो कठा बैठकओं सत्रआड विवादओं पक्षको सहमति छान्म लेया ।

गुनासो सेच संयन्त्रए २७ जेष्ठ २०२४ (२७ मे २०२४) सम्म ज गुनासो जाट्चको, हटै होसकुड सल्लाहाकारको, टिएचएल/प्रमोटर, बाहीरी लेच सरोकारवालाको हटा एडीब ड इआईबी आयोजना टिमकोकठा भौतिक रुपाड उपस्थित छान्हम भोरोक (बैठक मुच), भर्चअल परामर्शको जाट्चै लेया । गुनासो सेच संयन्त्रए ७ वटा मिसनको सम्पन्न जाटा हटै न्हीस विवाद (जन) खासाक्च भोरोकको गुनासो जाट्चको हटा टिएचएल/प्रमोटर कठा डाम लेया ।

विवाद (जन) खासाक्च उपटा मिइहारआड मासेहेचभाग्यवस गुनासो जाट्चको हटा टिएचएल/प्रमोटर ऐलानी जग्गा (दर्ता मालेच जग्गा) हटा लाइघालीकोई परम्परा हुँडा केट्च राहाच गग्गाकुड मुआब्जा मायाच बिषयाड कुट जाट्म सम्बोदन जाट्के हेक्ले डेच कुराड सहमती छान्हके माह्योका । हाटे छान्नाड इसे रिपोर्ट विवाद (जन) खासाक्च प्रक्रियाओं बारेयाड खरेपओं चिन्हआड ले । गुनासो सेच संयन्त्रए फरमान/गुनासो नं. सोम कठा सम्बन्धित लेच विषयवस्तुके अनुपालनओं पुनरावलोकनके सेहेमकठा अघेर ह्वास्के सिफारिय जाट्ले, जुन होसे विवाद (जन) खासाक्च उपटाओं मुख्य विषयवस्तु लेया । गुनासो सेच संयन्त्रओं अनुपालन पुनरावलोकनए बैकए याहाके परिस्च द्यान मायाहाम होलाड मासेहेच प्रशासन छान्हमले की डेम निर्धारित लेच मापडण्डको सेहमकठा अनुपालन छान्हा या माछाना डेम ठोस रुपमा पुनरावलोकन जाट्च कुरा जाट्ले । चाक्चस्च कुरा, गुनासो सेच संयन्त्रए विवाद (जन) खासाक्च उपटाआड समावेस माछान्हच अरु बुली (४) वटा गुनासोकोके सम्बोधन जाट्के मुख्य रुपमाआड सन् २०२२आड परिकल्पना जाट्चस्च उपटाकुड कार्यान्वयन इआईबीए याहाच सेवाकोकथ अनुगमन जाट्च उपटाको जारी डाम मुले । इचेउ प्रगतीको घनिड आखिरी निश्कर्षओं अनुपालन पुनरावलोकन रिपोर्टआड रिक्ले । इआईबी समुहओं गुनासो सेच संयन्त्रओं नीतिओं धारा नं. ५.१.६ बमोजिम सन् २०२२ ओं उपटाकुड कार्यान्वयनआड सन्टोसजनक प्रगटि माछाना हटा गुनासो (फरमान/आरोप) बारेयाड सम्बोधन माछाना डेहा इन्स्पेक्टर जनरलके मेक्कुड लहो अनुसन्धान केट्के ह्योक्ले ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

१. आयोजना

१.१ तनहुँ डिबिजुली आयोजना (इलाड, आयोजना) म्हाकाडओं कुराको खास्के हटा केट्के(सञ्जालन) परिस्ले:

- डि गोमोक्च (जलासय) प्रणालीओं १४० मेगावटाओं डिबिजुली,
- बिजुली छिक्च प्लान्टहुँडा लिसओं ग्रिडसम्म जाक्के ३७ किलोमिटर ट्रान्समिसन लाइन,
- होलाडओ स्थानीय लाइघालाक बिजुली याहाके लोस-लाइघा(दुर्गम) बिजुली कार्यक्रम

१.२ इस आयोजना काठमाडौँइड लकभग (करीब) १५० किलोमिटर किमफेन (पश्चिम) तनहुँओ दमौली खेरेप सेती नदीआड परिस्ले । इसे डिबिजुलीओं प्लान्टके डि याहाके नदीओं ढेमाड सम्म करीब २५ किलोमिटर डिगोमोक(रिजरभवायर) छान्ने, जसे जाट्नाड सेती नदीओं किनारआड म्हाकाडओं जग्गाका डिए ठाक्ले । डिए ठाक्च लुड -डिडार) कठा अभ् चाक्चिस्च कुरा, आन्च सोम लेहस हुँडा टिएचएल/प्रोमोटरए मिघ्याडओं लुड (बफर जोन)ओं परिभाषा जाट्च प्रक्रियाड ले । इसे मिघ्याडओं लुड (बफर जोन) डिए ठाक्च लुड (जलासय)आड मापरिस्ले र होसे ढेम सुरक्षाओं कारनए समावेश जाट्च आले ।

१.३ इआईबीओं बोर्ड निर्देशककोई सन् मार्च २०१३ आड नेपाल तनहुँ हाइड्रोपावर आयोजनाके ६२.३ मिलियन^४. युरो रकम याहाके डेम स्वीकृती याहा । रिन लाच संधिय लोकतान्त्रीक गणतन्त्र नेपाल आले ड अर्थ मन्त्रालयओं प्रतिनिधितव लेया, जहाँ आयोजना तनहुँ हाइड्रोपावर (टिएचएल)ए आयोजना कार्यान्वयन जाट्म ले, जसके इलाड प्रबर्द्धक डेचिस्म ले । तनहु हाइड्रोपावर लिमिटेड सन् २०१२ ल्हेसआड ठपना छान्च आले हटा इचेउ स्वामिट्व नेपाल विद्युत प्राधिकरण (एनइए)कठा ले । नेपाल विद्युत प्राधिकरण नेपालओं राष्ट्रिड विद्युत उत्पादक, प्रसारण जाट्के हटा पुइच गुमस्था आले । इसे आयोजनाओं इआईबी एडीबी कठा खाट्म लट नं. १ ओं निर्माण उपटाको (हेडवर्क, सिभिल उपटाकुड प्याकेज) सह-लगानी जाट्चको आले ।

२ गुनासो जाट्चको

२.१ इआईबी-सिएएमए ०३ जुन २०२१ आड आयोजनाइड प्रभावित डेच डाबी जाट्म ८ इमधुरी दलितको हटा ५ इमधुरी मगरकोइड न्हीस गुनासोको डिन्हा । गुनासो जाट्चकोई एडिबीओं विशेष परियोजना सहजकर्ताकुड आफिस (ओएसपिएफ)के घनिड होसकुड गुनासो सन् २०२१ ल्हेसआड जाट्म लेया । होसकुड कानुनी बैद्यताओं मापदण्डआड, गुनासो जाट्चकुड गुनासो ह्याण्डल जाट्के एडिबीओं विशेष परियोजना सहजकर्ताकुड आफिस (ओएसपिएफ)ए माखाट्ले डेम घोषणा जाटा । होट छान्नाड इसे गुनासो एडिबीओं विशेष परियोजना सहजकर्ताकुड आफिस (ओएसपिएफ)ए

^४ आयोजनाओं सार्वजनिक सुचनाको इलाड डिन्ने- <https://www.eib.org/en/projects/pipelines/all/20120278>. खासआड सन् २०१४ आड युरो ५३.८ मिलियन भाक्म स्वीकृत जाट्म लेया, टर रिनओं रकम ल्होइम युरो ६२.३ मिलियन टाक्म ले ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

मालाम एडिबीओं आयोजना टिमए लामलेया । इसे गुनासोकोके काट गैरसरकारी गुमस्टाकुड समुहकोई^५ होसकुड सल्लाहाकार डेम सहयोग जाट्म ले ।

- २.२ सुरुओं मुल्याङ्कन जाट्च अवाढिआड, चाक्चीस्च इमधुरीको (१० मगरको, काट नेवार, ड न्हीस दलित)कोई कानकोके ड इआईबीओं अरु गुनासो जाट्च इमधुरीकोई प्रतिनिधित्व जाट्च SG/E/२०२१/१० हटा ११ आड दर्ता छान्चको कठा मोलोकम गुनासो सेम याहानी डेम अनुरोध जाता । होट छान्नाड सुरुओं मुल्याङ्कन रिपोर्टआड गुनासो जाट्च इमधुरीको ल्होड्म २६ इमदुरीको टाक्मले ।
- २.३ इसे न्हीसान गुनासो जाट्च समुहकोई जाट्च गुनासोको हटा डिहिच(माग)को न्हीसानओं ढलिङ ज होन्चो ज(दुरुस्तै) ले, हटै मगर ड नेवार आदिवासी भर्मीकुड विशेष लोयाटओं सुरक्षा जाट्के परिस्ले डेच ले । दलितको आदिवासी भर्मीओं समुहको माहाले, टर होसको हिन्दु जात प्रणालीओं काट भाग आले । दलितको जाट प्रणालीआड म्हाक्च जातको आले, हटा होसकोके सामाजिक-आर्थिक रुपआड बञ्चित जाट्च समुह आले होट छान्म इसकोके जोखिमयुक्त समुहआड डाचिस्ले ।
- २.४ गुनासो सेच संयन्त्रआड टनाक्च मुख्य फरमान (गुनासो/आरोप)को हटा सुरुओं मुल्याङ्कन रिपोर्टआड टिल्हीच कुराको म्हाकाड याहानाडलख ले :

- १) सहभागिता हटा सुचनाओं अभाव
- २) माओल्मोटोको(अप्रयाप्त) वातावरण हटा सामाजिक लेखाजोखा
- ३) मुआब्जा/क्षतिपूर्तीओं अभाव
- ४) गुनासो सम्बोढन जाट्च संयन्त्रको माओल्च
- ५) आदिवासी भर्मीओं लोयाट(अधिकार)को (फुक्का, अघेर हटा सुचना याहाच सहमती/एफपिक समावेस जाट्म) हटा दलितकुड जोखिमयुक्त अवस्था आड सेहेमकठा बिचार माजाट्च

२.५ गुनासो जाट्चकोई टिएचएल/प्रमोटरकठा म्हाकाड याहाच आशा जाट्मले :

- होसकुड संबैधानिक लोयाटकुडं मनिटा जाट्के परिस्ले ।
- लाङ्घालीकोकठा मेठोरलोक (अर्थ)लेच परमर्श जाट्के परिस्ले हटा मगर ढुटाड सुचनाको ड कागजाटको याहाके परिस्ले ।
- पारिहस्के माह्वार्च दलित (पोहोनी)को कठा मेठोरलोक (अर्थ)लेच परमर्श जाट्के परिस्ले ।
- निट्यान जाट्च प्रक्रियाड सहभागिता जाटाक्के परिस्ले ।
- अघेरओं अध्ययन हटा अनुसन्धानए आयोजनाओं मासेहेच प्रभावको म्हाकाड याहाच कुरा केन्द्रीत लेया :
  - म्हास्चीस्च भौतिक हटा मूर्त सम्पत्तीको हटा जिविकोपार्जनओं मुख्य स्रोतओं प्रयाप्त हटा निस्पक्छ्य हिसाबकिताब जाट्म मुआब्जा क्षतिपूर्ति याहाके;
  - म्हास्चीस्च अभौतिक (अमूर्त) सम्पत्तीको हटै सामाजिक ड रोसओं लोयाटको प्रयाप्त हटा निस्पक्छ्य हिसाबकिताब जाट्म क्षतिपूर्ति याहाके;

^५ आदिवासी महिला कानुनी सचेतना समुह (इन्वालोग) हटा कम्युनिटी इम्पावरमेन्ट एण्ड सोसियल जस्टीस नेटवर्क (सिइएमएसओजे), हटा एडिबिआड अन्तर्राष्ट्रिय जवाफदेहीता आयोजना हटा एनजिओ फोरम ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

- आयोजनाओं कारने जाटूनाड छान्च जलबायु परिवर्तनओ उचित क्षतिपूर्ति याहाके ।
- नेपाल राष्ट्रिय दलित समाज कल्याण संघ, दलित महिला केन्द्र नेपाल, प्राकृतिक साधनस्रोतआड दलितकुड पहुँच सञ्जाल ढिन्चो पोहोनी (दलित) गुमस्टाकुड प्रतिनिधीकुड सहभागिता, या गुनासो जाटूचकोई डेच अरु प्रतिनिधीको प्रक्रियाड सहभागि जाटूके ।
- गुनसो जाटूचकोके निशुल्क बिजुली, विद्युत प्राधिकरणआड शेयस, इमको खास्म याहाके हटा रोजगारी याहाके, हटै शिक्षा ड व्यवसायिक तालिमों अवसरको याहाके ।
- आर्थिक, सामाजिक, रोस/साँस्कृतिक हटा कलाओं ज्ञान हटै सिपको संरक्षण हटा संबर्द्धन जाटूके आयोजनाओं नाफा पुङ्के योजना खास्के हटा सामाजिक कल्याणओं उपटाको जाटूके ।

२.६ अझ ढलिङ, मगर हटा नेवार गुनासो जाटूचकोई अनुरोध जाटा :

- खिनचाहाँओ(अपडेटेड) पुनर्स्थापना हटा आदिवासी भर्मीकुड योजना रिपोर्टआड आदिवासी भर्मीकुड परम्परागत, पुर्खौली जग्गा या गाचडी/डीको, जग्गा, बनको आदि हटा परम्परागत साधनस्रोतको, ठानको या ढारमीक ड तिर्थस्थलको मापरिस्ले डेच बाक्य(डाक) अनुमोदन जाटूम वास्तविकता माडेमले ।
- आदिवासीकोके फुक्का, अघेर ड सुचना याहाम सहमति (एफपिक) लागु जाटूके परिस्ले ।

३. सुरुओं मुल्याङ्कन

- ३.१ गुनासो सेच संयन्त्रए गुनसो जाटूचकोई सोटूच सवालकोआड स्पष्ट छान्हेके हटा वारूहेके, हटै गुनासो सेच संयन्त्रए अघेर उपटा जाटूकेके परिस्ले या मापरिस्ले हटै होसकोई डाच फरमान/गुनासो ड सोटूच सवालको कुट सम्बोधन जाटूके हेक्ले डेम सुरुओं मुल्याङ्कन जाटूच उपटा जाटा ।
- ३.२ गुनासो जाटूचको हटै होसकुड सल्लाहाकारको, ड टिएचएल/प्रमोटर कठा परामर्शको जाटूम सन् २०२१ ओं डिसेम्बर महिनाड प्रारम्भीक मुल्याङ रिपोर्ट^६ जारी जाटा । इसे रिपोर्टए आयोजनाओं मिध्याओं लुड -बफर जोन)ओं बारेयाड सुचनों खाडल लेच डाडा, जुन बफर जोन चाहँसम्म ड परिभाषित माजाटूमले । गुनासो जाटूचकोके परिस्च प्रभाव, होसकुड जग्गाको हटा जिविकोपार्जनआड परिस्च प्रभावओं निट्यान आयोजनाओं मिध्याओंलुड (बफर जोन)ओं डिजाइनए जाटूनाड महत्वपूर्ण छान्हेच बिचार लेया । होचै जाटूनाड, चाहँसम्म रिपोर्टआड अघेर हवाच लाम हि आले डेम समावेश माजाटूमले । आयोजनाओं मिध्याओंलुड (बफर जोन) परिभाषा जाटूच प्रक्रिया हटा पिहिन जाटूच सर्भेओं बारेयाड ढलिङ स्पष्टटा डिन्हेचै नुड्टास् “सुरुओं मुल्याङ्कन रिपोर्टआड चाक्चीस्च (परिशिष्ट)”^७ सन् २०२२ ओं मे महिनाड अङ्ग्रेजी, नेपाली र मगर ढुटाड प्रकाशित छान्हेम लेया । गुनासो सेच संयन्त्रए विवाद (जन)ओं पक्छ्यको सहमती छान्म कठा खाटूम विवाद खासाकके प्रक्रिया जाटूके प्रस्ताव जाटा । हटै तयारी भोरोक (बैठक), क्षमता अभिवृद्धि उपटाको हटा कठा भोरोम मुम जाटूच भोरोककोआड सहभागी छान्हेमलेया, जुन पक्षकोई सहमती जाटूच कुराको बैठक पुस्तीकाड

^६ [EIB Group Complaints Mechanism Initial Assessment Report.](#)

^७ [Addendum to the Initial Assessment Report, May 2022.](#)

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

रिक्मले । विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाओं दायराड गुनासो सेच संयन्त्रए विवाद खाटाक्च प्रक्रियाके चित्रण जाट्नाड सोम नम्बरओं फरमान (आरोप/गुनासो)को हुक्के परिस्ले; विसेस जाट्म पिहिन डिबिजुली आयोजनाए खास्के डिए ठाक्म रह/तलाउ खास्च ठगाना परिस्च जाट्म ऐलानी जग्गा (दता माछान्च जग्गा) हटा लाङ्घालीकोई केट्म मुच जग्गाकुड मुआब्जा माडिन्हच कुरा ले (डोस्नी टेबल १) । हटा विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाड मार्फट सम्बोधन जाट्के परिस्च विषयओं परिशिष्टाड याहाच कुराको पहिलो कठा मुच सत्रआड छान्हच सहमति छान्हमलेया ।

तलीलका नं. १ : विवाद (जन) खटाक्च प्रक्रियाओं दायरा भित्री परिस्च फरमान (गुनासोको)

विवाद (जन) खटाक्च प्रक्रियाओं दायरा भित्री परिस्च फरमान (गुनासोको)	टिप्पणीको
आयोजनाओं डिए ठाक्चलुड (जलासय) लुड/क्षेत्रआड परिस्च ऐलानी जग्गा हटा लाङ्घालीकुड साभा जग्गो मुआब्जा मायाहाच	गुनासो जाट्चको सामाजिक-आर्थिक इमधुरी सर्भेक्षणआड होसको ठिएठाक्च लुड आड मापरिस्च डेमा मालेया, तर होसकुड जग्गाको डिए ठाक्चलुड (जलासय) लुड/क्षेत्रआड लेया । होसकोई जग्गौ सट्टाड जग्गा याहाके अनुरोड जाटा हिके डेहा होसकुड जिवाच मिठाप जग्गा लेया । होट छान्नाड, गुनासो सेच संयन्त्रए विवाद (जन)ओं पक्ख्यकोके होलाड सोच सरोकारओं विषयकोके कठा छान्हम खास्के डेमो विवादा खासाक्च प्रक्रियाड योटा ।

३.३ सम्बन्धित अरु रहिस्च फरमान/आरोप (गुनासो)को एडिबिओं आयोजना टिमओं सन् २०२२आड लाच जुङ्कुटए जाट्नाड एडीबी हटै टिएचएल/प्रमोटर मिध्याड छान्हच उपटाओं सहमतिकोई छान्हच परिणाम डेम गुनासो सेच संयन्त्रए मन्डिमले । इसे उपटाको सहमती छान्च उपटाकोआड^५, समावेश जाट्मले, हटै काट चाक्च आयोजनाओं मिध्यालुड (बफरजोन)सर्भे, रोसआड परिस्च प्रभावओं सर्भे उपटा हटा प्रक्रियाको होलाड रिहिमले (सन् २०२२ओं उपटाको) । आयोजनाओं मिध्यालुड (बफर जोन)कठा सरोकार डाच सर्भे हटा मुल्याङ्कनकोके प्रभावित भर्मीकुड सामाजिक आर्थिक सर्भेक्षण हटा जनगणना, आयोजनाओं मिध्यालुड (बफर जोन) जोहो टठा/योजना, पुनर्स्थापना उपटा टठा/योजना, हटा जिविकोपार्जन खिनठपना टठा (योजना) चहिस्ले । ढलिड हटा मुख्य गुनासो/आरोपकुड सम्बोदन जाट्म उसाहा जाट्के उपटाको परिकल्पना जाट्च उपटाकोके गुनासो सेच संयन्त्रए स्वीकार जाटा ।

३.४ गुनासो सेच संयन्त्रए अघेर रोस प्रभाव मुल्याङ्कनको जाट्नाड रोसओं सहि तरीकाए कार्यान्वयन छान्च माछान्च कुराको इआईबीओ सेवा याहाचकोई खेरेपइड अनुगमन जाट्के परिस्च कुराड जोड

^५ सहमति जाट्च उपटाकुड सूची सुरुओं मुल्याङ्कन रिपोर्टआड चाक्चीस्च (परिशिष्ट) रिपोर्टओं परिशिष्ट १ याड याहाम लेया ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

याहा । गुनासो सेच संयन्त्र ए टिएचएल/प्रमोटर ए जाट्च आयोजनाओं मिघ्यालुड (बफर जोन)ओं सभे हटा योजाको खास्नाड इआईबी वातावरण हटा सामाजिक मापदण्डको लागू छान्के परिस्ले डेम इआईबी सेवाकोई सहयोग चहिस्ले डेच कुराके बिचार डामले ।

३.५ सन् २०२२ ओं उपटाकुड कार्यान्वयनओं बारेयाड सेडुलओं गुनासो सेच संयन्त्रके याहाच सुचनाओं आधार (हटा सुरुओं मुल्याङ्कन रिपोर्टआड चाक्चीस्च (परिशिष्ट) रिपोर्टाड व्याख्या जाट्नाड लख)आड, होसे सन् २०२२ ओं उपटाको विवाद खाटाक्च प्रक्रिया कठै सामान्तर रुपाड केस्ले डेच विश्वास जाट्म लेया हटा इसे एडिबी आयोजना टिम हटा टिएचएल मिघ्याड सेहच सहयोग छान्म केस्ले डेच विश्वास लेया । गुनासो सेच संयन्त्र ए यदि एडिबी कठा सहमति जाट्च उपटाको सेहेमकठा कार्यान्वयन छाना डेहा गुनासो जाट्चकोई डाच गुनासोको सामादान छान्ने डेम जोड याहा हटा एडीबी कठा जाट्च सहमतीकुड उपटाकुड सुची कार्यान्वयनओ अनुगमन जाट्के ठाला ।

३.६ प्रक्रियाको डोरोइस्के मायाहाके, गुनासोको सम्बोधन सन् २०२२ओं उपटाकोए जाट्मोलेया होट छान्नाड इसे विवाद (जन) खासाक्च प्रक्रियाड समावेस माजाट्म लेया (डोस्नी टेबल नं. २) ।

तालिका २ : विवाद (जन) खासाक्च प्रक्रियाआड मालेच गुनासो/आरोपको हटा सन् २०२२ आड एडीबी हटा टिएचएल मिघ्याड छान्छ सहमति छान्च उपटाको (इसे कुराको सुरुओं मुल्याङ्कन रिपोर्टआड चाक्चीस्च (परिशिष्ट) रिपोर्टाड टिरूल्हीमले)

विवाद (जन) खासाक्च प्रक्रियाआड मालेच गुनासो/आरोपको	सन् २०२२ आड परिकल्पना जाट्च उपटाको (मे २०२२ओं लख)
सुचना हटा सहभागीटा मायाहाच	प्रमोटर/टिएचएलए टुरुन्टै सुचना याहाच उपटाको सुदार जाट्के, सहमति जाट्च उपटाकुड सुचीआड लेनाड लख नियमति रुपमा लाइघालीकोके संयोजन जाट्के हटा अरु उपायको अबलम्बन जाट्के ।
डिएठाक्च (जलायस) लुड डेनाड बाहिरीओं जग्गाओं मुआब्जा मायाहाच	आयोजनाओं मिघ्याओंलुड (बफर जोन)ओ नित्यान जाट्के, प्रभावित भर्मीकुड मिनाम विस्तृत सामाजिकआर्थिक सर्भेक्षण जाट्के हटा जनगणना (विस्तृत मापन अध्ययन) जाट्के, मिनाम मिघ्याओंलुड (बफर जोन) जोहो टठा/योजना, खिनठपना उपटा टठा/योजना हटा जिविकोपार्जन खिनठपना टठा/योजना खास्के ।
वातावरणीय हटा सामाजिक मुल्याङ्क सेहम माछान्च	रोस (साँस्कृतिक) मुल्याङ्कन कार्यान्वयन जाट्के
आदिवासी भर्मीओं लोयाट(अधिकार)को (फुक्का, अघेर हटा सुचना याहाच सहमती/एफपिक समावेस जाट्म) आड सेहेमकठा बिचार माजाट्च	
दलितकुड जोखिमयुक्त अवस्था आड सेहेमकठा बिचार माजाट्च	
गुनासो सेच संयन्त्र ओल्मोटोको मालेच	

४. विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाको

- ४.१ विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रिया करीब न्हीस ल्हेस खाल रहिसा । पट्ट जाट्नाड, गुनासो सेच संयन्त्रए ७ वटा मिसनको सम्पन्न जाटा हटै न्हीस विवाद (जन) खासाक्च भरोकको गुनासो जाट्चको हटा टिएचएल/प्रमोटर कठा डाम लेया । मिसनको सन् २०२२ओं जुन, जुलाई हटा अक्टोबर महिनाड, सन् २०२३ओं जनवरी, अप्रिल हटा नोभेम्बर, हटा सन् २०२४ ओं मे महिनाड छान्मलेया । विवाद (जन) खाटाक्च बैठकओं सम्मेलन सन् २०२२ ओं जुलाई हटा अक्टोबर महिनाड छान्च मिसनाड जाट्मलेया । होलाड विवादओं मुख्य पक्छ्यको कटा चाक्च पक्छ्यको एनजिओ सल्लाहाकारकुड प्रतीनिडी ड एडिबी (प्रक्रियाओं अवलोकनकर्ताओं रुपाड) लेया । गुनासो सेच संयन्त्रओं सहजकर्ता टिम सढा लख गुनासो सेच संयन्त्रइड विवाद (जन) खाटाक्च टिम हटा स्थानीय सहजकर्ताको ड अनुवादकको लेया ।
- ४.२ होलाडओं स्थानीय सहजकर्ताकुड टिमए गुनासो जाट्चको कठा रिपोर्ट व्याख्या जाट्के हटा मिटिड माइनुटको जाट्के ढलिड खेप डुपा । पक्छ्यकोके सेहमकठा विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाड सङ्गन जाटाक्के, स्थानीय टिमए सोम क्षमता अभिवृद्धि वर्कसपको सन् २०२३ अक्टोबर हटा फेब्रुवरी २०२४आड अन्तर्राष्ट्रिय विज्ञकुड सहयोगआड जाटा ।
- ४.३ अफ अघेर, पहिलाओं कठा छान्च बैठक सत्रइड सहमती छान्च बमोजिम काट सहजकर्ता हटा काट एनजिओ प्रतीनिडीको सन् २०२२ओं नोभेम्बर हटा मार्च २०२३आड लाइघा नुड्म छरूह्याम गुनासो जाट्चकोई दाबी जाट्च जग्गाकुड प्लटको हटा सहयोगी कागजजातको पाके उपटालुड (फिल्ड)उपटा जाटा^९ ।
- ४.४ अफ चाक्च, गुनासो सेच संयन्त्रए ढलिड पटक विवादओं पक्छ्यकोकटा भर्चुअल बैठकको डाम सुचनाको याहाके हटा अघेरओं भ्रमणओं बारेमा व्याख्या जाटा ।
- ४.५ मिसनओं अरु ढलिड सुचनाको, कठा मुच बैठकको हटा अरु अन्तरक्रियाको अनुसुची १ आड डिन्टके हेक्ले । म्हाकाडओं सेक्सनआड वार्तालाप प्रक्रियाओं मुख्य उपलब्धीको टुन्ट्च रुपाड याहाम ले ।

५. विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाओं उपलब्धी हटा आखिरी

- ५.१ विवाद(जन) खासाक्च प्रक्रियाओं सुरुवाती चरनओ अवढीआड, विवादओं पक्छको मिध्याड सञ्चारओं प्रगती जाट्चीसा हटा सुचनाको याहाकेलाके पुड्च जाटा । सहकार्यओं प्रक्रियाड न्हीसान पक्छ्यकोके काट्ठाड राक्म न्हीस खेप कठा बैठक जाटाक्च इचेउ उपलब्धी लेया । हटा, विवादओं पक्छ्यको टिएचएल/प्रमोटरओं ग्याचिस (प्रत्रिका) टनाक्केसेटाक्च ठाड नियमित रुपाड भरोच कुराड सहमती छान्म लेया । टिएचएल/प्रमोटर हटा गुनासो जाट्चको गाच डिआड पहुँच खास्के हटा सिङ्ओ पुल खास्च कुराड संयोजन जाट्मलेया । यद्यपी, मुख्य सवालको विवाद खासाक्च प्रक्रिया

^९सुचना संकलन जाट्च अघेरओं सुचनाको हटा टिएचएल/प्रमोटरके याहाच सुचनाको अनुसुची १, प्याराग्राफ १.९-१.१० सम्म डिन्टके हेक्ले ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

मार्फट ट्याकल जाट्टाड सम्बोधन माछान्म लेया : आयोजनाए डिएठाक्च (जलासय) लुडआड लेच ऐलानी जग्गा हटै लाङ्घालीकोई साभा रुपाड केट्म मुच सामुहिक जग्गाको बारेयाड सम्बोधन जाट्टके कुसै ड सहमती या स्पष्टता माछाना । टिएचएल/प्रमोटर, हटा अरु सरोकारवालाको हटा इआईबी ड एडीबीओं आयोजना टिमको कटा छलफल जाट्टनाड कुसै कठा ड गुनासो सामाढान जाट्टके ह्योक्च निचोडओं प्रस्तावना मालेया । जव इसे पट्ट सरोकारवालाकोई मौलिक रुपआड आशा जाट्टमले या हटा चाक्च सुरु मुल्याङ्कन रिपोर्टआड लेच प्रस्तावना– पट्ट इसे गुनासोको विवादा खासाक्च प्रक्रियाई सम्बोधन जाट्टके ह्योक्ले, हटा प्रमोटरए घनिड गुनासो सेच संयन्त्रके होसकाई आयोजनाओं मिध्याओंलुड (बफर जो) अध्ययन हटा सर्भेको सामान्तर रुपाड कठै केट्च उद्देश्य ले डेम सुचना याहा ।

- ५.२ इन्हचो अध्ययनको हटा सर्भेकोकुड आखिरी खास्के हटा कार्यान्वयन जाट्टके टुन्हच समयावधीआड जाट्टके ह्योक्च आसा ड माछान्ने । आयोजनाए डिएठाक्च (जलासय) लुडआड परिस्च ऐलानी जग्गाकुड बारेयाड प्रक्रियाड हटा उपचारआड पुर्नताजगी खिन ठपना हटा आदिवासी भर्मीकुड योजना, ड जिविकोपार्जन खिनठपना योजनाकोके डुट्टनाड स्पस्टटा छान्हम टाक्के हेकोला । गुनासो जाट्टको टेमाड रिहिच अध्ययन हटा सर्वेक्षणकुड कार्यान्वयन चरनओं अवढीआड मात्र होसकुड विसेस मुद्दाकोआड परिकल्पना जाट्टच न्युनीकरण या क्षतिपुर्तीओं उपायकोआड स्पस्टटा टाक्केको ।
- ५.३ गुनासो सेच संयन्त्रए गुनासो जाट्टकोकठाओं बैठकआड होसकुड सरोकार डाच महत्वपूर्ण गुनासोआड कुसै ड काम माछान्नाड होसकोआड बेचैनी ल्होड्मलेया । आयोजनाओं निर्माणओ प्रगती छान्चै लयच हटा डिए ठाक्च (जलासय) छान्च समय सन् २०२६ मे महिनाड छान्हच आसा जाट्टच^{१०} डेम याहाचिस्मलेया । गुनासो जाट्टकोई रिजल्ट डुप्के जुन रुपआड उपटा प्रक्रिया छान्हके परिसोला होसे माछाना डेच कुराको व्यक्त जाट्टोला हटा डिबिजुली आयोजनाए पार्डिच प्रभावको सम्बोधन माछान्म मुले डेच बिरिस लेया ।
- ५.४ मार्च २०२४ इस्वी सम्वतआड, सहजकर्ताकुड टिमए गुनासो जाट्टको हटा होसकुड सल्लाहाकारको कठा विवाद (जन) खासाक्च प्रक्रिया आन्च न्हीस ल्हेसआड प्रगती माछान्च बारे छलफल जाट्टमलेया । इसे यस्च कुराकोके डुट्टनाड, गुनासो जाट्टकुड सहमतीआड गुनासो सेच संयन्त्रए इसे विवाद (जन) खाटाक्च उपटा प्रक्रियाके डुमुक्के निट्टयान जाटा ।
- ५.५ प्रमोटर/टिएचएलके इसे निट्टयानओं बारेयाड सन् २०२४ अप्रिल महिनाड सुचना याहाम लेया । गुनासो सेच संयन्त्रए इसे निट्टयान एडीबीके घनिड सुचना याहा ।
- ५.६ अफ-अघेर, गुनासो सेच संयन्त्रए गुनासो जाट्टको हटा होसकुड सल्लाहाकारको हटा प्रमोटर/टिएचएलके प्रत्यक्ष डुप्म विवाद खाटाक्च प्रक्रिया डुम्हाक्च व्याख्या जाट्टके हटा इस न्हुनिडओं अनुपालन समिक्षाओं बारेयाड सुचना याहाके जेष्ठ २०८१ (मे २०२४)आड डुपा ।

विवाद (जन) खासाक्च प्रक्रिया डेनाड बाहिरी लेच गुनासो (आरोप)को सम्बोधन जाट्टके त्रिचण जाट्टच सन् २०२२ उपटाकुड कार्यान्वयन :

^{१०} [THL Newsletter March 2024.](#)

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

५.७ टेमाड सेक्सन ३ आड व्याख्या जाट्नाड लख, बाँकी लेच गुनासो (आरोप)को सम्बोदन जाट्के सन् २०२२ ओं उपटाकोआड त्रिचण जाट्मलेय होसे इट ले :

- टिएचएल/प्रमोटर हटा एडीबी मिघ्याड कठा छान्च सहमतीओं उपटाकुड सुची
- आयोजनाओं मिघ्याओलुड -(बफर जोन) लुड (क्षेत्र) कठा सम्बन्धीत थप सर्भेक्षण हटा मुल्याङ्कनको (टेमाड याहाच सुची ढिन्चो)
- चाक्च रोसओं प्रभाव मुल्याङ्कन

५.८ सहमति छान्च उपटाकुड सुची : गुनासो जाट्चकोई होसकुड सरोकारआड ढलिङ पटक अनुरोड जाट्चए जाट्नाड हटा सरोकारओं क्षेत्रआड १८ वटा बुँदाड सहमति छान्म लेया । सारांसआड, होसे ढलिङ उपटाकुड बुँदाको म्हाँकाड याहाचके लक्षित लेया :

- सञ्चार हटै सहभागिताआड सुढार जाट्के,
- लाङ्घा विकास टठा/योजना उपटाकोइड लाङ्घालीकोई फाइदा डिन्हच सुनिश्चित जाट्के
- अप्रील २०२२ इस्वी सम्मत सम्मआड आदिवासी भर्मीकोके आयोजनाए जाट्नाड परिस्च प्रभावकोआड रोसओं प्रभाव मुल्याङ्कन जाट्के विधि सार्वजनिक जाट्के ।

अडिजा सञ्चार हटै सहभागिताआड सुढार छान्च कुराको कठा मुच भरोक (बैठक)आड छलफल जाट्चीस्म लेया । हटा गुनासो सेच संयन्त्र कठा विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाड सहभागी छान्हके योदनाड विवादओं पक्छ्यको सहभागी छान्हमलेया । टिएचएल/प्रमोटरए मेनों सेटमिन ग्याचिस (न्युजलेटर) याहाम सुचना प्रवाह जाट्के याहाके निमित्त रुपआड महिनाड लाङ्घा छरह्याके टिएचएल/प्रमोटर नुड्मलेया । होट छान्दयाड ड, गुनासो जाट्चकोई मगर ढुट माकेट्च ढुटाड माडेच, समयआड बैठकआड छान्हके मायोट्च हटा सहभागीत हटा सरोकारको सही प्रतिनिधित्व जाट्के विषयवस्तु हटा सुचनाको मायाहाच डेम सवालको सोट्म मुमलेया ।

गुनासो जाट्चकोई लाङ्घाली विकास योजना क्रियाकलाप अन्तरगत आयोजनाके अनुरोड जाट्च वास्तविकता इट लेया : गाच डीओं पहुँच सुढार जाट्के हटा सिडओं पुल काम याहाके । इसे न्हीसान कुराको सहजकर्ताकुड टिमको कठा छान्हच कठा भरोच सत्रआड छलफल जाट्मलेया हटा न्हीसान परियोजनाको कार्यान्वयन छान्हमलेया ।

५.९ अरु उपटाकुड बुँदाको कार्यान्वयन माछान्म लेया, या होसकुड कार्यान्वयन डास्वीस्म लेया । तुरुन्तै जाट्के परिस्च उपटाकुड विस्तृत सुची हटै होसकुड कार्यान्वयनओं अवस्था अनुसुची २ आड टनाक्मले । इसै अनुसुची २ ए लगानीकर्ताकोई मार्च २०२४ आड याहाच उपायकुड सिफारिसको हटा टिएचएल/प्रमोटरए सहमती जाट्च कुराको ड व्याख्या जाट्मले, जुन लेमैलेच गुनासोको सम्बोदन जाट्के इसे कार्यान्वयन जाट्च आल्दयाड सम्भावना लेया ।

५.१० मिघ्याओलुड (बफर जोन) क्षेत्रकठा सम्बन्धित लच सर्भेक्षण हटा मुल्याङ्कन : प्रमोटर (टिएचएल)ए नोभेम्बर २०२१^{११} इस्वी सम्मतआड आयोजनाओं मिघ्याओलुड (बफर जोन)ओं बारेयाड प्रारम्भीक इस्टीमेटको आखिरी खास्मलेया । होस न्हुनीड दोहोरइस्च हटा महत्वपूर्ण तरीकाए ढिलास्चए जाट्नाड चाहँसम्म मिघ्याओलुड (बफर जोन)ओं अडिस्कार प्रगती ट छान्हम ले टर चाहँसम्म निट्यानआड माटाक्म ले । चिन्ह लइट्च उपटाको, दर्तावाल जग्गाकुड कित्ता भाक्च उपटाको सुरु छान्चले हटा समानान्तर रुपआड ऐलानी जग्गाओं बारेयाड सुचनाको गोरुहोम्चीस्चले । हटा मिघ्याओलुड (बफर

^{११} [EIB Group Complaints Mechanism Initial Assessment Report page 1.](#)

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

जोन)ओं रिपोर्टको सन् २०२४ ओं मे महिनासम्म पुरा सुचना सहित पुरा छान्हेने डेच परिकल्पना लेया । आयोजनाओं मिघ्याओंलुड (बफर जोन) सम्बन्धीत मिनाम अध्ययनको हटा मुल्याङ्कनको होस न्हुनीड छान्चलेया । टिएचएल/प्रमोटरए डिण्टाकच (जलासय) लुड भित्री हटा मिघ्याओंलुड (बफर जोन) लुडआड परिस्च ऐलानी जग्गाको पुर्नताजगी जाट्च खिनठपना हटा आदिवासी भर्मी योजना हटा जिविकोपार्जन खिनठपना टठा/योजना अन्तरर्गन रहिस्म सम्बोधन जाट्के मनसाय डाम लेया, जुन अघेर ज उल्लेख छान्हेच अध्ययन हटा मुल्याङ्कनओ मिठापआड ड्राफ्ट जाट्च उपटा लेया । पहिला ड्राफ्ट सन् २०२४ ओं सेप्टेम्बर महिनाड आसा जाट्म लेया, जुन स्वीकृती हटा कार्यान्वयनओं

रोसाड परिस्च प्रभावओं मुल्याङ्कनओं मनसाय आयोजनाओं सामाजिक मुल्याङ्कन माओल्च, आदिवासी भर्मीकुड लोयाट सेहेमकठा विचार माजाट्च, दलितओं जोमियुक्त अवस्थाके सेहेमकठा विचार माजाट्च हटा गुनासो सेच संयन्त्रओ पहुँच माओल्छ ढिन्चो गुनासोको सम्बोधन जाट्के डेम लेया । सन् २०२२ आड गुनासो सेच संयन्त्रकठा पुङ्च काट प्रारम्भीक मस्यौदाड डिण्टाकचलुड - जलासय) क्षेत्रआड मुख्य जनगणनाड माओल्च चाकच सुचनाको गोरहोम्के मनसाय लेया; (१) व्यक्तिगत ऐलानी जग्गाको चिन्डीके वार्हके; (२) पट्ट लाङ्घालीकुड जग्गाको चिन्डीके वार्हके (लाङ्घालीकुड पट्टकुड जग्गा सरकारों स्वामित्वआड लेच तर लाङ्घालीकोई केट्च); (३) परम्परागत स्वामित्व लेच प्राकृतिक साढनमोट हटा जग्गाको चिन्डीके वार्हके; (४) गुनासो संयन्त्रओं बारेयाड पुनरावलोकन जाट्के । लगानीकर्ताको हटा टिएचएल/प्रमोटर मिघ्याड रोसआड परिस्च प्रभावओं मुल्याङ्कन बारेयाड मस्यौदा विढिआड सहमतीआड टाकके माहेका । गुनासो जाट्चकोकठा इसे मस्यौदा बिढिओं बारेयाड सुचना मापुङ्चीसा ।

५.११ मार्च २०२४ आड, प्रमोटर/टिएचएलए अयोजनाओं रोसओं प्रभाव मुल्याङ्कन अध्ययन मिघ्याडलुड (बफर जोन)ओ सामाजिक-साँस्कृतिक हटा आर्थिक अध्ययन जाटनाड समावेश छान्ने डे इआईबी गुनासो सेच संयन्त्रको सुचना याहाम लेया । गुनासो सेच संयन्त्रके होसकोई जाट्च मुल्याङ्कनओं योजना बारेयाड सचेतना माले ।

५.१२ प्रमोटर/टिएचएलए हटै इआईबी सेवाकोई गुनासो सेच संयन्त्रके होसकुड गुनासो जोहो प्रक्रिया पुनरावलोकन छान्हेचै ले हटा सरोकारवालाकोके सहभागी जाट्च योजना रिक्चीस्चै ले, जो इआईबी सेवाको कठा खेरेपओ सहायेगआड विकास जाट्चीस्ले डेम सुचना याहाम लेया ।

५.१३ इआईबी हटा एडीबीओं आयोजना टिमए चाहँओं हस्तक्षेप जाट्म इसे सन् २०२४ओं पहिलो सोम महिना भित्री जाट्च प्रगतीके गुनासो सेच संयन्त्रए जिलौ याहाले । इसै प्रगति म्हाकाड याहाचए समेटडीले :

- गुनासो सम्बोधन जाट्च संयन्त्रओं पुनरावलोकन जाट्म होलाड सरोकारवाला संलग्नता योजनाओं विकास,
- एडीबीओं वातावरण हटा सामाजिक सुरक्षणओं मापडण्ड आवश्यकताओं लाइनाड म्हाकाडओं गुनासो पक्षकोके सम्बोधन जाट्के उपटा योजना हटा समयसिमाओं परिभाषा : (१) जग्गो सट्टाड जग्गा याहामा खिनठपना जाट्च रणनीति, (२) केट्म राहाच ऐलानी जाग्गाओं मुल्याङ्कन हटा जग्गा दर्तावाल निर्धारण जाट्के प्रक्रिया डुट्के, (३) आदिवासी भर्मीकुड जग्गाको हटा परम्परागत रुपआड स्वामित्वआड लेच भुक्षेत्र या उपभोग जाट्च जग्गाको । इसे उपटा योजनाओं आखिरी छान्हेम डुम्हच मितिसम्म गुनासो जाट्च लाङ्घालीकोके कठा परामर्श माजाट्मले ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

- इस्वी २०२४ मार्च महिनाड, इआईबी सेवाकोए टिएचएल/प्रमोटरके लगानीकर्ताकोई सिफारिस जाट्च चाहॉ लेच गुनासोको सम्बोदन जाट्के दुरुन्ट उपटा जाट्के परिस्ले डेम सञ्चार जाटा । होसको डिएठाक्च (डुवान)ए जाट्नाड ढलिङ चिन्तित ले या अरु प्रभाव परिस्च भरमीको डिएठाक्च (डुवान) हटा मिघ्याओलुड (बफर जोन)ओं गुनासोको सामाढान सम्म गुनासो जाट्चको रहिस्के माह्योक्ले । इसे इआईबी सर्भिसको भुमिका आले नियमति रुपआड अनुगमन जाट्के जुन करारओं बाध्यताको (वातावरण हटा सामाजिक आवश्यकता समेत) पुरा जाट्के परिस्ले ।

- ५.१४ यद्यपी, गुनासो सेच संयन्त्रए ढेमाड रिहिच योजनाको कार्यान्वयनाड ढलिङ ज समय लइस्के हटा गुनासो जाट्चकुड अनुरोधके सम्बोधन जाट्के आवश्यक परिस्च उपटाको सन् २०२२ ओं मुख्य भाग लेम सहमती छान्नाड कार्यान्वयन माजाट्च या सहमति जाट्च समयसिमा भित्री कार्यान्वयन माजाट्च कुराओं टिप्पणी जाट्ले । गुनासो सेच संयन्त्रए सुरुओं मुल्याङ्कन रिपोर्टआड चाक्चीस्च (परिशिष्ट)रिपोर्टओं^{१२} पाराग्राफ ३.६ के उल्लेख जाट्मले :

“इआईबी-सिएमए सहमती/स्वीकार जाट्च उपटाको सुची जो ढलिङ चरनको समावेश ले, होसे कापाली उचित तरीकाए कार्यान्वयन जाटा डेहा गुनासो जाट्कोई सोट्च सवालकोके सन्दुस्ती जाटाक्के ह्योक्ले डेम आभार जाट्म ले ।”

इआईबी-सिएमए मेकानिज्म उपलब्ध छान्च सुचनाओं मिठापआड हटा ढेमाड अघेर याहाच प्याराग्राफकोआड व्याख्या जाट्नाड लख, सन् २०२२ओं सहमति जाट्च उपटाको, बाँकी रहिस्च उपटाको (मिघ्याडओलुड/बफर जोन अध्ययन हटा सर्भेक्षण, रोस प्रभाव मुल्याङ्कन) चाहॉसम्म पुरा कार्यान्वयन माजाट्मले ।

६. अघेरओं लाम

- ६.१ इआईबी समुहओं गुनासो सेच संयन्त्रओं प्रक्रियाओं दफा २.५.६ लाइनआड, यदि विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाओं पक्छ्यको सहमतीयाड माटाका डेहा, इसे प्रक्रिया बन्द छान्ने हटा अनुपालन समिक्षाके सिफारिस जाट्ले या इआईबी समुहओं अरु बिसेस उपटाको डुट्के परिस्ले । याहाच गुनासो/आरोप नं. ३ (आयोजनाओं पिहिन डिए ठाक्चलुड (जलासय) लुड/क्षेत्रआड परिस्च ऐलानी जग्गा हटा लाङ्घालीकुड साभा जग्गा लेचकोके मुआब्जा मायाहाच) सम्बोधन जाट्के बाँकी रहिसा, अनुपालन समिक्षा मात्रै इचेउ अघेरओं लाम मन्डिचिस्ले ।
- ६.२ ढेमाड याहानाड लख, गुनासो सेच संयन्त्रए चाहॉ विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रियाके बन्द जाट्चै ले हटा अनुपालन समिक्षा सञ्चालन आजाटे विसेस जाट्म सोम नम्बरओं गुनासो/आरोपओं कुनाइड बैकओं विसेस योग्यताओं मासेहेच प्रसासन केट्च सम्बन्डित जाट्म ।
- ६.३ अभ् चाक्च, चाक्चिस्च कुरा, गुनासो सेच संयन्त्रए विवाद (जन) खासाक्च उपटाआड समावेश माछान्हच अरु बुली (४) वटा गुनासोकोके सम्बोधन जाट्के मुख्य रुपमाआड सन् २०२२आड

^{१२} [Addendum to the Initial Assessment Report, May 2022.](#)

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

परिकल्पना जाट्चस्च उपटाकुड कार्यान्वयन जो कार्यान्वयनआड महत्वपूर्ण रुपए ढिलो छान्हम ले होसे इआईबीए सेवाकोकठा अनुगमन जाट्च उपटाको जारी डाम मुले । गुनासो जाट्च संयन्त्रए सन् २०२२ओं उपटाकुड कार्यान्वयनाड छान्हच प्रगतीको घनिड आखिरी निश्कर्षओं अनुपालन समिक्षाओं रिपोर्टआड रिक्ले ।

६.४ इआईबी समुहओं गुनासो सेच संयन्त्रओं नीतिओं धारा नं. ५.१.६ बमोजिम सन् २०२२ ओं उपटाकुड कार्यान्वयनआड सन्टोसजनक प्रगटि माछाना हटा गुनासो (फरमान/आरोप) बारेयाड सम्बोधन माछाना डेहा इनिस्पेक्टर जनरलके मेक्कुड लहो अनुसन्धान केट्के ह्योक्ले ।

६.५ गुनासो सेच संयन्त्रए विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रिया याहाच जुड्कुट हटा सहभागी छान्हके टनाक्च चाहानाकोआड विवादओं पक्छ्यको हटा बाहिरीओं सरोकारवालाको जिलौं याहाले ।

इआईबी समुहओं गुनासो सेच संयन्त्र

अनुसुची १ : मिसन अटा काठा छान्च भोरोक (बैठक)कुड व्याख्या

वार्ताओं लागि तयारी हटा विवाद खासाक्च

१.१ पट्ट डेनाड अघेरओं मिसन सन् २०२२ मे हटा जुन छान्म लेया, कोभिड-१९ ओं ओल्या (यात्रा)ओं प्रतिबन्धको फोच लगट्टै छान्म लेया । इसे मिसनओं उद्देश्य डेच सरोकारवालाको कठा प्रत्यक्ष भर्मीकोके डुप्के हटा होसकाके विवाद (जन) खाटाक्च प्रक्रिया बारे व्याख्या याहाके हटा उपटालुड (क्षेत्र)इड चाक्च सुचनाको गार्होम्के लेया । सहजकर्ताकुड टिमए गुनासो जाट्चको हटा होसकुड एनजिओ सल्लाहाकारको सेमसोज (सिइएमएसइजे) हटा इन्वल्याग (आईएनडब्लुओएलएजी), आयोजनाओं प्रमोटर/टिएचएल हटा एनइएओं प्रतिनिधीको कठा डुपा ।

कठा छान्च भोरक (बैठक)को

१.२ पट्ट डेना अघेरओं कठा भोरोक (बैठक) पोखराड सन् २०२२ ओं जुलाई महिनाड छान्मलेया । टयारी भोरोकआड, सहजकर्ताकुड टिमए लाइघालीको डुपा हटा दलित लाइघालीकोइड सो प्रतिनिधिको हटा मगर लाइघालीकोई सो प्रतिनिधिको आर्साला । प्रतिनिधिकोस्थानीय सहजकर्ताकोई केट्च सत्र तालिमआड भाग ला, होलाड वार्ताओं अवधारण हटा महत्वको व्याख्या, मेलमिलापओं रुची हटा लाच स्थीति/टोड्हच ठाउँ, अरुकुड कुरा सेके हेक्च सिपको, सरीरओं हाउभावको हटा गिन्हाक जाट्च तरीकाको पाहाक्म लेया ।

१.३ न्हीस याकओं भोरोक (बैठक)ए गुनासो जाट्चकुड प्रतिनिधिको हटा टिएचएल/प्रमोटरओं प्रतिनिधिको, सहजकर्ताओं टिम हटा आवलोकनकर्ता/पर्यवेक्षक (एनजिओ सल्लाहाकारको हटा काट एडिबिओं प्रतिनिधि)को के काटठाड राका । इसे भोरोकए लाइघालीकुड प्रतिनिधिकोके होसेकुड मागओं आवाज हटा चासोको डाकेटनाक्के अवसर याहा, हटा प्रमोटरके लाइघाली प्रतिनिधिकोकठा पहिम्म मेकुड कुराको यस्के डाके डिन्हा । सहभागीको विवाद (जन) खाटाक्च बैठकओं फाठाप (आधारभुत) नियमको हटा भोरोकआड छलफल जाट्के चाहाना डाच एजेन्डाकुड बुँदाड सहमती छाना । सहभागीको इसे अघेरा (पहिला)ओं बैठकआड म्हाकाडओं बुँदाको छलफलओं प्राथमिकता डाके डेया: गाच डिओं पहुँचओं बुँदा/गाचडी द्याङ्की, मोटोरसाइकल ह्वाके हेक्च पुलओं निर्माण हटा पहुच लाम र आयोजनाओं मिध्याओलुड (बफर जोन)ओं बारे चाहँओं सुचनाको । विवादओं पक्छ्यकोई पहिला लेच सुचनाकोके पुनरावलोकन जाता, कुन्चो खाल्या सुचनाको चहिस्ले डेमा छलफल जाता, हटा कार्यान्वयनओं स्टेपको /हटा अघेराओं न्हीस बुँदाड छलफल जाट्च कुराको कार्यान्वयन जाट्च विधी निर्धारण जाता ।

१.४ अक्टोबर २०२२आड, विवाद (जन) खाटाक्च सत्रओं न्हीसरा (दोम्नो) बैठकके टयारी जाट्के हरेक पक्छ्यकोकठा सहजकर्ताकुड टिम बैठक मुवा । प्रमोटरओं सहमतीआड, काट चाक्च (थप) प्रतिनिधी लडान लाइघाइड गुनासो जाट्चकुड प्रतिनिधिकुड सूचीयाड चाका । इसे न्हीसरा भोरोकआड गुनासो जाट्चकुड प्रतिनिधिको हटा टिएचएल/प्रमोटरओं प्रतिनिधिको, सहजकर्ताओं टिम, हटा आवलोकन कर्ता (एनजिओ सल्लाहाकारको हटा काट एडिबिओं प्रतिनिधि)को लेया । विवादओं पक्छ्यको

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

जग्गाकठा सम्बन्धित बिषयवस्तुआड केन्द्रीत छलफल जाट्के सहमत छाना हटा ऐलानी जग्गाओं बारेयाड न्हीस छुट्टै प्रक्रियाको बारेयाड वार्हके ह्योका :

- १) लालपुर्जा डिन्हेके दर्ता प्रक्रियाको (वार्ड अफिसाड निवेदन काके हटा भुमी आयोग मार्फट प्रक्रिया अघेर आल्हेके); हटा
- २) प्रमोटर/टिएचएलइड क्षतिपुर्ती अट्याहाये डेम निवेदन काके प्रक्रिया ।

- १.५ इसे न्हीस प्रक्रियाड सरोकारकोके अघेर ह्वास्च कुराड स्पष्ट माछान्चए जाट्नाड, उपलब्दी हटा प्रमाणओं कागजाटको चहिसा, पक्छ्यकोई कुस विढिके डुट्के आले डेम उपयुक्च प्रक्रियाके निट्यान जाट्के माह्योका । हटै ढलिड सरोकारवालाकुड भोरोक डाच सम्भावनाओं बारेयाड छलफल छाना । विवादओं पक्छ्यको एनजिओ सल्लाहाकार हटा सहजकर्ताकुड टिमओं सहभागिताड चाहॉसम्म गुनासो जाट्चकोई डिएठाकच (डुबान) लुड हटा मिध्याडलुड (बफर जोन)ओं बारेयाड कुन्हेचो प्रक्रिया अघेर ह्वास्मले होचेउ बारेयाड सुचना गोरूहोम्के कुराड सहमती छाना ।
- १.६ अघेरा (पहिला)ओं भोरोकओं फलोअपआड, गाचडी के ट्याँकी हटा पाइपको (अघेरओं जुलाई महिनाड छान्हेच कठा मुच भोरोकआड छान्हेच सहमति लख) जोड्डीम लेच हटा मोटोरसाइकल टारिस्के ह्योक्च पुल हटा लाम सुरु छान्मलेच निश्चित जाता ।
- १.७ एडीबी पर्यवेक्षक/अवलोकनजाट्च भर्मीए लागू छान्हेके परिस्च वातावरण हटा सामाजिक सुरक्षण नीतिओं आवश्यकताको बारेयाड होसकुड मिडाड (दृष्टिकोण) याहा ।
- १.८ सहजकर्ताकुड टिमए विवादओं पक्छ्यको काटआस्काटाड दुस्के हटा होसकुड मिध्याड विश्वासओं तह ल्होडोक्के चाहानाको ल्होड्च कुरा नोट जाता, जुन निर्माणात्मक छलफलको भोरोकओं सत्रआड डाड्मलेया ।

ऐलानी जग्गाओं दाबीओं सूचना गोरूहोम हटा उपटालुड रिपोर्ट (फिल्ड रिपोर्ट)

- १.९ अक्टोबर २०२२ ओं कठामुच भोरोकआड छान्च सहमति लख, स्थानीय सहजकर्ताओं टिमए दाबी जाट्च जग्गौ कित्ताकुड बारेयाड सुचना गोरूहोमा, इसे उपटा न्हीस खेप उपटालुड डुप्मलेया नोभेम्बर २०२२ हटा मार्च २०२३आड ।
- १.१० जुलाई २०२३आड गुनासो जाट्चकोई होसे उपटालुड (फिल्ड) रिपोर्ट प्रमोटर/टिएचएलके हुप (कभर) ठुरीकठा याहाके सहमत छाना । होसे हुप ठुरीआड गुनासो जाट्चकोई जग्गौ ठिक नापजाप जाट्म याहाके अनुरोड जाट्मलेया हटा जग्गौ सट्टाड जग्गा याहाके डेम अनुरोड जाट्मलेया । यदि जग्गो सट्टाड जग्गा याहाके जग्गा माडुपा डेहा होसे जग्गौ पुरा मुल्य मआब्जा याहाके डेम अनुरोड लेया । दलित गुनासो जाट्चकोई होसकोई दाबी जाट्च जग्गा कित्ताको दर्ता जाट्म याहाके या होडिक ज जग्गा अरु ठाउँआड छुट्टइट्म याहाके डेच अनुरोड लेया ।

ऐलानी जग्गाओं मुआब्जा बारेयाड उपसमितिके सचेतना ल्होडोक्के

- १.११ जिल्ला प्रमुख अधिकारीए अगस्ट २०२३आड काट उपसमित खास्म लेया । इसे काट आधिकारीक निकाय लेया जसे आयोजनाए प्रभाव पार्डिच ऐलानी जग्गा केट्च भर्मीको वार्हके (डिए ठाकच

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

/जलासय लुड समेत), ऐलानी जग्गा हटा प्रभावित भर्मीकुड सुचना संकलन, हटै आखिरीयाड मुआब्जा निर्धारण समिति समक्ष काट रिपोर्ट बुझइट्के उपटा जाट्ले । इसे उपसमिति जिल्लाओं सरकारी निकायकुड सदस्यको हटा पालिका तह हटा प्रमोटरओ प्रतिनिडीको समावेश छान्म खास्चीस्म लेया ।

- १.१२ सहजकर्ताकुड टिमए उपसमितिको कठा होसकुड जनादेश/लोयाट हि आले हटा कुट उपटा जाट्के डेम टठा/योजना खास्मले होसे वारूहके डेम सेप्टेम्बर महिनाड (भर्चुअल) हटा नोभेम्बर २०२३ आड होसकोके डुपा । भोरक(बैठक)को एडीबी हटा इआईबी आयोजना टिमकुड सहयोग लाम हटा संगडित जाट्म लेया, हटै इचेउ उद्देश्य डेच डाबी जाट्च ऐलानी जग्गाओं मुआब्जा बारेयाड एडीबी हटा इआईबीओं मापडण्डओं आवस्यकता हटा नेपालओं कानुनओं खाल्टा बारेयाड उपसमितिके सचेत खास्के लेया हटा गुनासो सेच संयन्त्रए डिन्हच गुनासोको कठा सरोकार डाच अवस्थाकुड बारेयाड सचेतना खास्के लेया ।
- १.१३ प्रमुख जिल्ला अधिकार हटा जिल्लाओं अरु सरकारी निकायको उच्च अधिकारीको सरुवा छान्चए जाट्नाड डिसेम्बर २०२३आड मिनाम उपसमिति नियुक्ती जाट्मले । होसे मिनाम उपसमितिए होचेउ उपटाको जनवरी २०२४ हुँडा शुरु जाट्म ले ।

सचेतना ल्होडोक्के हटा अरु सरोकारवालाकुड चाक्च सुचनाको गोरहम्के

- १.१४ इस्वी सम्बत २०२३ओं जनवरी, अप्रिल हटा नोभेम्बरआड छान्च सोम मिसनओ अवधिआड, सहजकर्ताकुड टिमए ढलिड सरोकारवालाकोके डुपा । सहजकर्ताकुड टिमके इआईबी आयोजना टिम हटा/या टिएचएलओं प्रतिनिडिकोई कोही भोरोकआड डुस्म लेया । टिमए अरु पट्टको कठा भुमी व्यवस्था तथा अभिलेख विभाग, उर्जा मन्त्रालय, जिल्ला मालपोत कार्यालय, जिल्ला भुमी आयोग, प्रमुख जिल्ला अधिकारी, जिल्ला समन्वयन समितिओं सदस्यको, मेयर हटा वडा अध्यक्ष हटै ढलिड खेप डोहोरइट्म विद्युत प्राधिकरणकोके डुपा ।
- १.१५ होसे मिसनकुड व्यापक उद्देश्यको इट लेया :
- उपटालुड छूह्यानाड गोरहोम्च सुचनाको टिएचएल/प्रमोटरके याहाच कुरा सहजीकरण जाट्के तार्कि आस्काट कठा छान्म भोरोक (बैठक) तयारी जाट्के अट्हेके;
  - जग्गा अधिग्रहण हटा अस्वेच्छीक पुर्नस्थापनाआड सहभागी छान्च सरोकारवाला संस्थाकुड जिम्मेवारी (ऐलानी जग्गाके दर्ता जाट्के या जग्गौ सट्टाड जग्गा याहाच प्रक्रियाओं मिकइड) बारेयाड सुचना गोरहोम्के;
  - संघी तह, जिल्ला हटा स्थानीय तहआड गुनासो सामाढान जाट्च सवालओं प्रक्रियाड प्रमोटर/टिएचएलए सामाना जाट्च समस्याको बारेयाड सुचना याहाके हटा इआईबीओं वातावरण हटा सामाजिक मापडण्ड आवस्यकताओं बारेयाड सचेत खास्म प्रमोटरके डुस्के; हटै
  - आयोजना टिमओं लागि, लाङ्घालीकोई सोट्च सवालकोके कंक्रिट प्रस्तावना लोटाक्के प्रमोटरके डुस्के, हटा विशेष जाट्म गुनासो जाट्चकोई डाबी जाट्च ऐलानी जग्गौ बारेयाड उसाहा पाके ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

१.१६ मिसनकुड मुख्य डुपच कुराको :

- ऐलानी जग्गा प्रयोग जाट्चकोके मुआब्जा/जिविको पाजर्न खिनठपनाओं उसाहा जाट्के क्षतिपुर्तीको नेपाली कानून बमोजिम मायाहाच लेया । इसे प्रक्रिया राष्ट्रिय कानून हटा इआईबी वातावरण हटा समाजिक मापडण्ड कठा कुट ढलिड खेरपओं खाल्टा ले डेच होचेउ सन्दर्भआड स्पष्ट मालेया;
- ऐलानी जग्गाओं उपचारआड नेपालाड अन्तराष्ट्रिय लगानी लेच आयोजनाड सढा सोम मुच सवालको आले डेम डाइले, स्थानीय कानून हटा अन्तराष्ट्रिय वित्तिय गुमस्टाकुड मापडण्डको मिघ्याड लेच खाल्टाको ढेमाड उल्लेख जाट्च लख;
- अरु सवालकोआड, मन्त्री परिषदओं निर्णयके डुट्म मुआब्जाको याहाच (जहाँ दर्तावाल जग्गौ बराबर हिसाब जाट्म निश्चीत प्रतिशत मुआब्जा याहाके स्वीकृत जाट्च); हटै
- भूमी आयोगओ सुकुम्बासी/दलित या अव्यवस्थीत बसोबास जाट्चकोके छुट्टाछुट्टै प्रक्रियाड जग्गा दर्ता जाट्के जिम्मेवारी याहाच (इसे आयोग सन् २०२१आड ठपना छान्ढम संघ र जिल्ला तहआड लेच जसे जग्गा विहीन दलितको, सुकुम्बासी हटा अव्यवस्थीत तरीकाए मुच भर्मीकोके जग्गा याहाके)^{१३}

विवादओं पक्छ्यकोके विश्वास हटा क्षमत ल्होडोक्च क्रियाकलापको

१.१७ सन् २०२३ओं सोम पटक डुपच अवढीयाड, सहजकर्ताकुड टिमए गुनासो जाट्चको हटा होसकुड सल्लाहाकारकोके घनिड डुपा । प्रमोटरओं प्रतिनिढिको, नगरपालिका हटा वडा प्रतिनिढिको भरोकोओं काट भागओं रुपमाड डुपा हटा लाइघालीकठा अघेरओ सम्भावित लाम हटा चाहँओं परिस्थीतिको बारेयाड छलफल जाता । इसे भरोकोड उद्देश्य इट लेया :

- सहजकर्ता टिमकुड जाट्च उपटाको बारेयाड सुचना याहाके हटा सहभागीकुड सरोकारको बारेयाड ससेके;
- होसको कठा छलफल जाट्के हटा प्रमोटरओं प्रतिनिढिकेई पक्छ्यकोके चाहँओं पक्छ्यकोके सुचना याहाच कुट सेहेच खास्के हेक्ले डेच कुरा छलफल जाट्के;
- प्रमोटरए याहाच मिघ्याओंलुड (बफर जोन)ओं परिभाषाओं प्रक्रियाआड छान्च अपडेटको बारेयाड सेटाक्के;
- इआईबीओं सामाजिक विज्ञए गुनासोआड लागू छान्च इआईबीओं वातावरणीय हटा सामाजिक मापडण्डको बारेयाड सुचना याहाके; हटा
- लाइघालीकुड विश्वासके मजवुत खास्च उपायको बारेयाड सहमती, गुनासो जाट्चकोई दाबी जाट्च डिण्ठाक्च (जलासय)लुडओं ऐलानी जग्गाओ. मुआब्जा प्रक्रिया सुरु जाट्के उद्देश्यए उपटालुड रिपोर्ट (फिल्ड रिपोर्ट) टिएचएल/प्रमोटरके याहाके अट्हेके, जो सन् २०१८ आड

^{१३} सञ्चार माध्यमकोई याहाच सुचना अनुसार, इसे भूमी आयोग मार्च २०२४ आड विघटन जाट्मले आस्काट सरकारी निकायके जग्गा सम्बन्धी विषयवस्तुके डोस्के उद्देश्य डाम । [National Land Commission dissolved | Nepalnews](#)

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

पुर्नताजगी जाट्च खिनठपना हटा आदिवासी भर्मी योजना हटै सम्बन्धित सर्भेक्षणआड डास्चीस्म लेया ।

क्षमता ल्होडोक्च तालिम/उपटागोष्ठीको

१.१८ सोम क्षमता ल्होडोक्च तालिम/उपटागोष्ठीको लाङ्घालीकोके हटा प्रमोटरकोके अक्टोबर २०२३ हटा फेब्रुवरी २०२४आड जोहो जाट्मलेया । इसे उपटागोष्ठीए विवाद खासाक्च प्रक्रियाआड पक्छ्यकोई महसुस जाट्च चुनौतीको हटा प्रभावकारी सञ्चार टेक्नीकको बारेयाड सम्बोढन जाट्म लेया । इसे तालिमको अन्तक्रियात्मक लामाड, अभिनय जाटाक्म हटा अभ्यास जाटाक्म सम्पन्न छन्मलेया ।

अनुसुची २

तालिका १ : सुरुओं मुल्याङ्कन रिपोर्टआड चाक्चीस्च (परिशिष्ट)रिपोर्ट मे २०२२ आड टुरुन्टै जाट्के परिस्च उपटाकुड कार्यान्वयन अवस्था

चिन्डीयाटाक टिप्पणी: इस्वी सम्वत २०२२ आड एडीबी हटा प्रमोटर मिध्याड सहमति छान्त्म लेया होसे बमोजिम सहमति छान्च उपटाको म्हाकाडों टेबलआड टनाक्ले । याहाच समय चेस्म भ्याट्मले, तालिकाड याहाच कोही उपटाओं सूचीको कार्यान्वयन माछाना । अघेर, इआईबी हटा इडीबीओं आयोजना टिमए ढलिड पटक आवश्यकताको अघेरलाम डा (डोस्नी तालिका २ म्हाकाड, आइटम १-५) जहाँ सहमति छान्त्च उपटाकोकुड तदनुसार कार्यान्वयन जाटाक्के हयोक्च ले । गुनासो सेच संयन्त्रए ढलिड म्हाकाड याहाच बुँदाको -तालिका नं. १)ओ लक्ष्य अध्ययनाड सहभागिता मुलक खास्के सुनिश्चित जाट्के परिस्च कुरा नोट जाट्मलेया । लाङ्घालीकोके अध्ययन हटा होसकुड प्रगतीओं बारेयाड सेहमकठा सुचना याहाके आवश्यक ले ।

मि हा र	सहमति छान्त्च उपटाको	परिकल्पना जाट्च समयसिमा (सन् २०२२ आड)	टिप्पणीको	क) प्रमोटरओं टिप्पणी (अप्रिल हटा जुन २०२४) ख) गुनासो जाट्चकुड टिप्पणी	गुनासो सेच संयन्त्रओं टिप्पणी
१	कम्पनी हटा लाङ्घालीकठा सामुहिक छलफलओं जोहो जाट्के	मार्च २०२२ हुँडा सुरु जाट्के । हरेक न्हीस महिनाड डोहोरइट्के जनवरी २०२३; होस न्हुनिड आवृत्ति सहमती जाट्के ।	हर्याक न्हीस महिनाड सार्वजनिक सुचना अधिकारी आयोजना सुचना केन्द्र (पिआईसी)आड डुप्के हटा एआईसी स्टाफके मिनाम अपडेट याहाके हटा लाङ्घालीकुड प्रतिनिढिकोके डुप्के । पिआईसी स्टाफए होस न्हुनीड रिसिडपाटन/ जलबिरेआड भोरो डाम पिआईसीके याहाच अपडेटको लाङ्घालीकोकठा पुङ्के ।	(क) हरेक न्हीस महिनाड भोरोक डाके नियमित रुपमा माहेक्ले । द्याड ड प्रमोटरए लाङ्घालीकोके हरेके महिना न्युजलेटर याहाके डुप्ले ।	केस्म ज ले । गुनासो सेच संयन्त्रए इसे उपटाके महिनाड न्युजलेटर याहाके आन्चए प्रतिस्थापन जाट्म याहा (आस्काट पड्ती डोस्नी)
	रिहच अध्यावधीको (नेपलीआड) तयार जाट्के हटा होसकोके डकम डेम याहाके	मार्च २०२२ हुँडा इलाक	टिएचएलए नियमित रुपआड ग्याचिस (न्युजलेटर) हरेक परामर्शआड हटा इसे आयोजनाओं अवस्था बारेयाड सुचनको पुङ्के हटा गिन्हाकको जुवाफ याहाके ।	क) आयोजना सुचना केन्द्रओं स्टाफ हटा जनसम्पर्क अधिकृतकोई लाङ्घालीकोके डुप्म न्युजलेटर पुङ्ले हटा जनताकुड गिन्हाकको जुवाफ याहाले । सामाजिक मोविलाइजर/पिआईसी स्टाफए मौखिक रुपआड मगराड अनुवाद जाट्म याहाले । ख) लाङ्घाली सदस्यकोई प्रमोटरओं प्रतिनिढीको खयाक सुचना मायाहाम राहाच जाट्मलेया, होचे जाट्नाड सेहेमकठा भोरोक छान्त्के	केस्म ज ले । चिन्डीयाक टिप्पणीयाड डेनाड लख, आयोजना टिमए कुसै उपटाको आवश्यक परिस्चओं मिढिर (प्रकाश) लख मुल्याङ्कन जाट्ले । ढिन्चो : आयोजनाओं प्रगतीओं बारेयाड सञ्चार जाट्के डेच सरोकारवालाकोके संलग्न जाटाक्के आले । इसे उपटा गुनासो सेच

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

मि हा र	सहमति छान्द उपटाको	परिकल्पना जाट्च समयसिमा (सन् २०२२ आइ)	टिप्पणीको	क) प्रमोटरओं टिप्पणी (अप्रिल हटा जुन २०२४) ख) गुनासो जाट्चकुड टिप्पणी	गुनासो सेच संयन्त्रओं टिप्पणी
				सम्भव माछाना । न्युजलेटरओं कराइच भागआइ टनाकच कुराकोके लाइघालीको सम्बन्धी त मालेच हटा होसकुड अवस्थाकठा सम्बन्धीत मालेच छान्ने डेम गुनासो जाट्म ले ।	संयन्त्रए मुल्याइकन जाट्ले हटा अनुगमन जाट्ले आइम १ ओं तालिका २ म्हाकाड सरोकारवाला संलग्नता योजना आखिरी खास्म खुलासा जाट्कै कठा सम्बन्धीत ले ।
१ क	योग्यता लेच मगर भाषा सहजकर्ता नियुक्त जाट्के	मे २०२२ हुँडा इलाक ।	इसै मे २०२२ हुँडा इलाक टिएचएलए न्हीसरा (दोस्रो) लाइघालीकोके परामर्श जाट्के काट भर्मीके डिजाइन जाट्म ले । आयोजनाए काट समर्पित लाइघाली सहजकर्ताओं भुमिका अघेर छान्ने, दयाड ड अनुभवी हटा सेहेच टनाकके ह्योक्च उमेदवार दिन्हेके ह्योक्ले ।	क) मगर अनुवादक नोभेम्बर २०२२ हुँडा भाडाड लाचिसमले । ख) अनुवादकए प्रयोग जाट्च मगर दुट लाइघालीकोई केट्च दुट डेनाड फरक परिस्च लाइघालीकोई डेमले ।	आँसिक रुपमा कार्यान्वयन छान्दह होसे उपटा लाइघालीको सन्तुष्ट छान्दमटोको कार्यान्वयन माछान्च गुनासो सेच संयन्त्रए स्वीकार जाट्ले । होसै समयआड गुनासो सेच संयन्त्रए हि सचेत जाट्ले डेहा अनुवादकको होसै दुट डाकच डिन्हेके गहारो छान्ने । इसे उपटा बुँदा चाहौ बन्द छान्दम ले हटा पक्ख्यकोई इसे कुरा संलग्न जाट्के प्रोत्साहन जाट्ले । हटा प्रमोटरके सेहेच सम्भावित अनुवादकको पाम उपलब्धता जाट्के प्रयास जाट्म मुके परिस्ले ।
१ ख	दक्ष हटा अदक्ष ह्यामी (मजदुर)ओं अवसर याहाच अपडेट याहाके	मे २०२२ हुँडा इलाक ।	टिएचएलए भर्मी जनशक्ती हटा दक्ष, अदक्ष ह्यामीको बारेयाड हरेक ६ महिनाओं टठा (योजना)को शेयर जाट्के हेक्ले ।	क) नियमित रुपआड साभा जाट्च अभ्यास माले ।	कार्यान्वयन माछान्च । इसे उपटा डेमाड याहाच आइम ५ तालिका १ कठा सम्बन्धित जिविकोपार्जन खिनठपना योजनाओं फाइनल जाट्मे फोम याहाके बमोजिम गुनासो सेच संयन्त्रए दुट्म हटा मुल्याइकन जाट्ले ।
१ ग	आयोजनाओं पुरा पिइच तह (एफएसएल) सिमाइनओं टठा/योजना, खरिद हटा कार्यान्वयनओं अपडेट याहाके	मार्च २०२२ हुँडा इलाक ।	चाहौओं अवस्था डेच इचेउ उपटा सर्त (टिओआर)ओं मस्यौदा खास्मले हटा अनुमतिओं लागि विरिहन्मले । लाइघाली सदस्यको कठा परामर्श लाम मे २०२२ आइ अपडेट ले दायरा हटा विडि पुइके ह्योक्ले ।	क) आयोजनाओं पुरा पिइच तहओं प्रमाणीकरण हटा सिमाइकन २२ अप्रिल २०२४आइ जाट्च टठा ले ।	केस्चै ले । इसे उपटाके डेमाडओं आइम २ तालिका १ कठा सम्बन्धीत लेच मिघ्याडओं लुड हटा कित्ता भाकके आखिरी खास्च डेचकठा गुनासो सेच संयन्त्रए मुल्याइकन हटा दुट्म मुले ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

मि हा र	सहमति छान्द उपटाको	परिकल्पना जादच समयसिमा (सन् २०२२ आड)	टिप्पणीको	क) प्रमोटरओं टिप्पणी (अप्रिल हटा जुन २०२४) ख) गुनासो जादचकुड टिप्पणी	गुनासो सेच संयन्त्रओं टिप्पणी
१ घ	लाइघा विकास टठा (सिडिपि) उपटाओं अपडेट याहाके हटा प्रभावित भर्मीकोके फाइदा छान्द सुनिश्चित जादके ।	मार्च २०२२ हुँडा इलाक ।	पट्ट आयोजना लुडके, सिडिपि उपटाको केसम ज मुमले । वान्टाडीटार हटा जलाविरे, मिनाम लाइघालीकोआड शुरुओं उपटालुड छह्याच नहुनीड लगानीओं मुल्याङ्कन छाना । इलाड गाचडी ओ पहुँच हटा फेदी खोलाड हवाच लामको खिनठपना जादके परिस्ले ।	क) गाच डीओं पहुँच हटा पुल र हवाच लामओं खिनठपना जादम भ्याटा ।	कार्यान्वयन छान्द । व्याख्या जादच लाइघालीकोके लगानी (गाच डीओं पहुँच हटा पुल र हवाच लामओं खिनठपना) भ्यादम भ्या ।
१ ड	एलसिएफ उपटाको हटा मगर लाइघालीकुड सहभागिताओं बारेयाड अपडेट याहाके	मार्च २०२२ हुँडा इलाक ।	लाइघालीकोकठा नियमति अपडेट जादच बेलाड एलसिएफओं उपटाको घनिड व्याख्या जादम याहाके ।	क) प्रमोटरए एलसिएफ (स्थानीय गुनासो सम्बोदन जादच संयन्त्र) माकेसमले डेम निदयान जादले ।	कार्यान्वयन माछान्द । एलसिएफ माकेसच डाइचीस्ले हटा औपचारीक गुनासो सम्बोदन जादच संयन्त्रए विस्थापन जादचैले । इसे उपटा गुनासो सेच संयन्त्रए टेमाडओं आइटम नं. १ ओं तालिका १ कठा सम्बन्धीत लेच सरोकारवाला संलग्न योजना ओं आखिरी खासम खुलासा जादके अन्तरगत मुल्याङ्कन हटा डुदम मुले । होलाड मेठोर्लोक लेच पराममर्श, सुचनाको याहाके हटा गुनासोको सम्बोदन जादच परिस्ले ।
	इमधुरीकोके सहयोग जादके निशुल्कु विजुली डिन्हके परिस्च अनुरोध, २०किलोवाट प्रतिघण्टा (युनिट) ५ एम्पीयर क्षमताओं मिटर	मार्च २०२२ हुँडा इलाक ।	एपटालुड टिम सदस्यकोके अनुरोड राहाटास होसकुड उत्तरदायित्व के इन्स्ट्रक्सन याहाचिस्ले हटा आयोजना व्यवस्थापन युनिट (पिएमयु)आड अनुरोधके रिपोर्ट जादले ।	क) नेपालओं सरकार/विद्युत प्राधिकरणओं नियम अनुसु, न्यनतम २० युनिट विजुली केदचकोके नेपाल भर छुट छाने । इसे नेपाल सरकारओं उपयुक्त अफर आले, प्रमोटरए निशुल्क विजुली डिन्हच जोहो जादके माहेक्ले ।	कार्यान्वयन माछान्द । प्रमोटरओं याहाच सुचना अनुसार इसे उपटा कार्यान्वयन जादके सम्भव माले । गुनासो सेच संयन्त्रए पक्कयकोके अघेर संलग्न छान्द फाइदा पुदच सवालाड कुसे मोडालिटी सेहेच छान्ने होस जादके प्रसास जादके डेले ।
१ च	गिन्हाककुड रेकर्ड हटा सम्बन्धीकोआड परामर्श हटा	मार्च २०२२ हुँडा इलाक ।	हर्याक भरोको (बैठक)ओं रेकर्डको डाचिस्ले (१-२ पेज, शिर्षक, सहमति आदि)	क) मिच्याडलुड (बफर जोन) डिन्चो मुख्य परामर्शकुड रिहिच हटा भिडियो कागजाटको उत्पादन जादम ले ।	केसम ज ले । इसे उपटाको गुनासो सेच संयन्त्रए टेमाड याहाच तालिका १ ओं आइटम १

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

मि हा र	सहमति छान्हच उपटाको	परिकल्पना जाट्च समयसिमा (सन् २०२२ आड)	टिप्पणीको	क) प्रमोटरओं टिप्पणी (अप्रिल हटा जुन २०२४) ख) गुनासो जाट्चकुड टिप्पणी	गुनासो सेच संयन्त्रओं टिप्पणी
	टिएचएल प्रतिक्रियाको नोट जाट्के ।				कठा सम्बन्धित सरोकारवाला संलग्न टठा (योजना)ओं आखिरी खास्के हटा खुलासा जाट्के, होलाड मेटोर्लो लेच परामर्श हटा सुचना खुलासा जाट्के परिस्ले ।
२	लाङ्घाली विकासओं मिठापलाईन सर्भे लहोडोक्के	मार्च २०२२	मिठापलाईन सर्भेओं उपटाको लहोडोक्क जलविरे हटा वान्टाडीटार लाङ्घालीको सम्म आस्काट महिना सम्म होसकोके समावेस जाट्मा तथ्याङ्कको गोरोम्हके । एडिबी मिसनओं अनुरोध जाट्चपार टिएएलकए अघेर ज सिडिपिओं मुल्याङ्कन जाट्के टिम विरिन्टम भ्यामले (गाच डि, ह्वाच लाम हटा पुलको खिन ठपना जाट्के)		कार्यान्वयन छान्हच । सिडिपि सर्भे हटा सम्बन्धीत उपटाको कार्यान्वयन जाट्म भ्यामले (डेमाडओं उपटाओं बुँदा १ डोस्नी)
३	टिएचएलए मगर लाङ्घालीकोके एलसिएफ समितिआड मुके हटा एलसिएफ भोरोकआड योट्के	मार्च २०२२	..... के राहाच आस्काट एलसिएफओं भोरोकआड पर्यवेक्षकओं रुपआडअ आर्घाले । टिएचएलए आस्काट मिति तय छान्टास अघेर ज सुचना याहाले । (मार्च महिनाओं आखिरी सम्म)	क) एलसिएफ चाहँ काकेस्म ले ।	कार्यान्वयन माछान्हच । गुनासो जाट्चकोई हटा प्रमोटरइड गुनासो सेच संयन्त्रके याहाच सुचना बमोजिम चाहँ एलसिएफ माकेस्मले । हटा इसके औपचारिक गुनासो सम्बोदन जाट्च संयन्त्रए विस्थापन जाट्चैले । इसै उपटाको गुनासो सेच संयन्त्रए डेमाड याहाच तालिका १ ओं आइटम १ कठा सम्बन्धित सरोकारवाला संलग्न टठा (योजना)ओं आखिरी खास्के हटा खुलासा जाट्के, होलाड मेटोर्लो लेच परामर्श हटा सुचना खुलासा जाट्के हटा गुनासो सम्बोदन जाट्को परिस्ले ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

मि हा र	सहमति छान्च उपटाको	परिकल्पना जाट्च समयसिमा (सन् २०२२ आड)	टिप्पणीको	क) प्रमोटरओं टिप्पणी (अप्रिल हटा जुन २०२४) ख) गुनासो जाट्चकुड टिप्पणी	गुनासो सेच संयन्त्रओं टिप्पणी
४	रोसआड परिस्च असरओं मुल्याङ्कनओं विडिओं मस्यौदा सार्वजनिक जाट्के (रोस हटा प्राकृतिक स्रोत साधन हटा जिविकोपार्जन)	मार्च/अप्रिल २०२२	अप्रिल महिना पट्ट डेनाड न्हुनीड मिति विडिओं मस्यौदा सार्वजनिक जाट्के । मार्च महिना कानुड लक्ष्य आले ।		कार्यान्वयन माछान्च । गुनासो सेच संयन्त्र वारुहनाड सम्म सन् २०२२आड 'रोस प्रभाव मुल्याङ्कन' विकास जाट्च माडाडा । गुनासो सेच संयन्त्रके प्रमोटरए मार्च २०२४आड याहाच सुचना अनुसार “रोसओं प्रभाव परिस्च मुल्याङ्कन”के सामाजिक प्रभावम मुल्याङ्कन, खिनठपना हटा आदिवासी भर्मी योजनाए विस्थापना जाट्ले । गुनासो सेच संयन्त्रए इचेउ बारेयाड कल्पना जाट्च विडि हि आले होसे लाङ्घालीकोके सार्वजनिक जाट्च बारेयाड थाहा माले । ढयाड ड सरोकारवाला संलग्न टठा (योजना)ओं प्रभावकारी खास्के हटा सहभागी मुलक खास्के प्रमोटरके प्रोत्साहन जाट्ले (डोस्नी उपटाओं बुँदा ४ ख) । इसे उपटाकोके गुनासो सेच संयन्त्रए ढेमाड तालिका १ ओं आइटम ३ हटा ४ कठा सम्बन्धीत सामाजिक प्रभाव मुल्याङ्कन, खिनठपना हटा आदिवासी भर्मी योजना ओं आखीरी खास्के हटा सार्वजनिक जाट्च कठा सम्बन्धीत जाट्म मुल्याङ्कन हटा डुट्म मुले
४ क	आदिवासी भर्मीकुड सवालाड प्रभाव मुल्याङ्कन संवेदनशील छान्चए जाट्नाड योग्य विज्ञओं टिओआर		सहमति छान्च; विडीआड समावेस जाट्के परिस्ले ।		इसे उपटाकोके गुनासो सेच संयन्त्रए ढेमाड तालिका १ ओं आइटम ३ हटा ४ कठा सम्बन्धीत सामाजिक प्रभाव मुल्याङ्कन, खिनठपना हटा आदिवासी भर्मी योजना ओं आखीरी खास्के हटा सार्वजनिक जाट्च कठा सम्बन्धीत जाट्म

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

मि हा र	सहमति छान्हच उपटाको	परिकल्पना जाट्च समयसिमा (सन् २०२२ आड)	टिप्पणीको	क) प्रमोटरओं टिप्पणी (अप्रिल हटा जुन २०२४) ख) गुनासो जाट्चकुड टिप्पणी	गुनासो सेच संयन्त्रओं टिप्पणी
	सुनिश्चित जाट्के परिस्ले				मुल्याङ्कन हटा डुट्म मुले ।
४ ख	सहभागीता प्रक्रिया/ लाङ्घालीकोके आयोजनाओं खतरा हटा परिस्च प्रभावको निर्धारन जाट्ना सहभागीता जाट्च सुनिश्चित जाट्के		सहमति छान्ह; विढीआड समावेस जाट्के परिस्ले ।		गुनासो जाट्च संयन्त्रके इसे कुराड स्पष्टता माले, यदि ड्राफ्ट विढीओं उपटासर्त (टिओआर) लाङ्घालीको कठा छान्ह ओरिजिनल सहमती छान्नाड लख अघेरओं उपटा बुँदालख सेयर जाट्के परिस्ले । इसे उपटाकोके गुनासो सेच संयन्त्रए ढेमाड तालिका १ ओं आइटम ३ हटा ४ कठा सम्बन्धीत सामाजिक प्रभाव मुल्याङ्कन, खिनठपना हटा आदावसी भर्मी योजना ओं आखीरी खास्के हटा सार्वजनिक जाट्च कठा सम्बन्धीत जाट्म मुल्याङ्कन हटा डुट्म मुले
५	गच डिओं पहुँच विन्दु खास्मा लाङ्घालीकोके सहज खास्के कुराड निर्धारन जाट्के टिम बिरिन्हके	पुरा छान्हच	जलबिरेआड डुप्म छर्याम सुरुओं छनौटा जाट्म भ्याच (मित)		कार्यान्वयन छान्ह ।
६	प्रभावित लाङ्घालीकोके डिएठाकच (डुबान) लुडाड सिच संस्कार जाट्के हटा ठाकच उदेश्यौ लागि सुनिश्चित जाटाकके	मार्च २०२२ आड प्रारम्भीक प्रतिक्रिया याहाके	अडिजा समय नहुनीड डिएठाकच (डुबान) लुडो कुडिक ठाउँको सुरक्षित माछान्के ह्योक्ले । होस डिओं पुरा पिड्च तह - एफएसएल) सिमाङ्कन हटा मिघ्याडलुड (बफर जोन)ओं अध्ययनओं रिजल्टको उपलब्ध छान्तास ठगानको निर्दिष्ट जाट्के परिस्ले ।	क) टिएचएलए सिचरेवस जाट्च ठगान (घाट)ओ मिघ्याडलुडओं सिमाङ्कन छान्तास खिनठपना जाट्म याहाले । इन्चो ठाउँओं खिनठपना जाट्नाड ठगानओं टुङ्गो लइट्के सम्बन्धीत लाङ्घालीको कठा परामर्स जाट्म जाट्ले ।	केसम ज ले । गुनासो सेच संयन्त्रए प्रमोटरए याहाच सुनिश्चितताके स्वीकार जाट्मले (डोस्नी अगाडिओं कोलमको) । उपटाको बुँदाआड पक्कको संग्लम छान्ह आन्के परिस्ले । इसे उपटाकोके गुनासो सेच संयन्त्रए ढेमाड तालिका १ ओं आइटम ३ हटा ४ कठा सम्बन्धीत सामाजिक प्रभाव मुल्याङ्कन, खिनठपना हटा आदावसी भर्मी योजना ओं आखीरी खास्के हटा सार्वजनिक जाट्च कठा सम्बन्धीत जाट्म

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाकच रिपोर्ट

मि हा र	सहमति छान्हच उपटाको	परिकल्पना जाट्च समयसिमा (सन् २०२२ आड)	टिप्पणीको	क) प्रमोटरओं टिप्पणी (अप्रिल हटा जुन २०२४) ख) गुनासो जाट्चकुड टिप्पणी	गुनासो सेच संयन्त्रओं टिप्पणी
					मुल्याङ्कन हटा डुट्म मुले ।
७	आयोजनाओं बन जोहो टठा (वन व्यवस्थापन योजना) हटा अरु सम्बन्धीत वातावरणीय जोहो टठाको (इएमपिएस)को बारेयाड स्थानीय तहाड सुचना सार्वजनिक जाट्के	अप्रिल/मे २०२२	वातावरणीय अध्ययनाड डिन्हच कुराको टुन्हच रुपआड स्थानीय रुपमा केट्के ह्योक्च फर्म्याट खास्के हेक्ले हटा होसे लाङ्घाड डेरए डेम टनाक्के । मौसमओं फरक परिस्नाड आयोजनाओं कारनए जाट्नाड छान्हच खतराको हटा आयोजनाए इचेउ बारेयाड जाट्च कामको स्पष्टता जाटाक्के परिस्ले	क) सरोकारवालाके संग्लमन योजना (एसएपी) ड्रफ्ट खास्चै ले हटा इसै एडीबी/इआईबी कठा पुइले ।	केस्म ज ले । वन व्यवस्थापन योजनाड रिक्च सरोकार वालाकोके संग्लमन जाटाक्च योजना ओं रणनीति हटा सुचनाको सार्वजनिक जाट्के परिस्ले । होट छान्म इसै उपटाको गुनासो सेच संयन्त्रए डेमाड याहाच तालिका १ ओं आइटम १ कठा सम्बन्धित सरोकारवाला संग्लमन टठा (योजना)ओं आखिरी खास्के हटा खुलासा जाट्के, होलाड मेठोर्लो लेच परामर्श हटा सुचना खुलासा जाट्के हटा गुनासो सम्बोदन जाट्को परिस्ले ।
८	आयोजनाओं मिघ्यालुड (बफर जोन)ओ लुड पहिचान प्रक्रियाओं बारेयाड चाहँओ अवस्था याहाके । आयोजनाओं मिघ्यालुड (बफर जोन)ओ लुड अध्ययनाड मौसम अनुसारओं फरकको स्पष्ट पार्डिम याहाके	मार्च २०२२ हुँडा इलाक ।	लाङ्घालीकोकठा छान्हच नियमित बैठकआड अवस्थाओं अपडेटको पुइके । चाहँओ अवस्था वातावरणीय हटा सामाजिक व्यवस्थपन सेवा याहाच (इएसएमएसपी)ए बफर जोनकठा सम्बन्धीट लेच पुनरावलोकन जाट्च प्रस्तावना याहामले हटा इसै लाङ्घालीकुड प्रतिनिडिको (एलसिएफ मार्फत टर जलबिरे र वान्टाडीटार विशेष डुपान्के) परामर्श जाट्के । इसै टिमआड तनहु डिबिजुली आयोजनाए मगर सहजकर्ताके सहभागी जाटाक्के ।	क) मिघ्याडलुड (बफर जोन) परामर्श भोरोक(बैठक)को डिसेम्बर २०२२आड छाना (जग्गाधनीको/जग्गा केट्चको), मार्च २०२३ (वार्ड तह), जनवरी/फेब्रुवरी २०२४ वार्ड तहआड	केस्म ज ले । गुनासो सेच संयन्त्रए परामर्स जाट्च भोरोकको (अघेरओं कोलोमको)के स्वीकार जाट्ले । याहाच समय आवश्यक परिस्च वा अन्तिम कार्यान्वयन माछान्टार सम्म पक्षको निरन्तर सहभागी छान्म मुके परिस्ले । इसै उपटाको गुनासो सेच संयन्त्रए डेमाड याहाच तालिका १ ओं आइटम १ कठा सम्बन्धित मिघ्यालुड (बफर जोन) सिमाङ्कन हटा जगौ कित्ताको फाइनल जाट्के सम्बन्धीट जाट्म डोस्ले ।

इआईबी समुह गुनासो सेच संयन्त्र – विवाद खाटाक्च रिपोर्ट

तालिका २ : आयोजनाके लगानीकर्ताकुड आवस्यक शर्तको, २९ मार्च २०२४ आड इआईबी/एडीबी कठा छान्म योल्हच हटा टिएचएल सहमति छान्हच

मिह र	विषय/आइटम	आखिरीयाक
१	सरोकारवाला संग्लमन टठा (योजना)ओं आखिरी खास्के हटा खुलासा/सार्वजनिक जाट्के, होलाड मेठोर्लोक लेच परामर्श हटा सुचना खुलासा जाट्के हटा गुनासो सम्बोढन घनिड छान्ने ।	१० अप्रिल २०२४
२	मिध्यालुड (बफर जोन) सिमाङ्कन हटा जग्गौ कित्ताको फाइनल जाट्के	३१ मे २०२४
३	सामाजिक प्रभाव मुल्याङ्कन फाइनल जाट्के	३० जुन २०२४
४	अपडेटेड खिनठपना हटा आदिवासी भर्मी योजना फाइनल जाट्के हटा सार्वजनिक जाट्के	डिएठाक्चलुड (जलास) ठाक्के डेना अघेर समयाड ज कार्यान्वयन जाट्के परिस्के
५	जिविकोपार्जन खिनठपना टठा/योजना फाइनल जाट्के हटा सार्वजनिक जाट्के	डिएठाक्चलुड (जलास) ठाक्के डेना अघेर समयाड ज कार्यान्वयन जाट्के परिस्के